נושאים באגרות הראי"ה

# עדות ישראל

34 אגרות · כרכים א', ב', ד'

הנושא בקצרה, הנושאים המרכזיים שבו ומה מלמדות האגרות,

ונוסח כל האגרות שבנושא, כל אחת עם התמצית שלה

igrot.shlomo-aviner.net

## הנושא בקצרה

ביפו ובמושבות, ואחר כך בירושלים, הרב קוק עמד בראש קהילות של עדות רבות: אשכנזים, ספרדים, תימנים, גורג'ים ועוד. האגרות מראות שתי שאיפות שהולכות יחד. מצד אחד, אחדות: ועד כללי לאשכנזים ולספרדים (כרך א', אגרת מו), צדקה שתחולק בין העדות שווה בשווה (כרך ב', אגרת תק), ורבנות אחת לכל העדות, "רבנות-כללית-מאוחדת" (כרך ד', אגרת אקא). ומצד שני, כבוד למנהגי כל עדה: אין לכפות על התימנים את חרם דרבנו גרשום (כרך ב', אגרת תכ), כי "אין חילוקי ההוראות והמנהגים השונים פוגמים את האחוה" (כרך ב', אגרת תקסו).

רוב האגרות על הספרדים נכתבו ביחד עם החכם באשי ביפו, הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל. סביב המודעה על השחיטה הספרדית ביפו בשנת תרע"ג (1913) התעורר ויכוח, והרב קוק הסביר בכמה אגרות ששמירת המסורת של כל עדה אינה פגיעה בה (כרך ב', אגרת תקסה; כרך ב', אגרת תקסו).

## אחדות העדות

**כרך א', אגרת מו:** לכוללות הקהילות ביפו: אחרי שחברי הוועד התפטרו, הרב קוק קורא להקים ועד כללי לכל ענייני יפו, של אשכנזים וספרדים יחד.

**כרך ב', אגרת תק:** לרב משה קליערס ולרבני הספרדים בטבריה: אם הספרדים מסכימים, גם האשכנזים מסכימים שנדבות יפו לנצרכי טבריה יחולקו שווה בשווה, בלי הבדל עדות.

**כרך ד', אגרת אקא:** לקהילת האשכנזים בקהיר: השמועה שהנציב הסכים לחלוקה בין העדה האשכנזית לספרדית היא שקר. כל עבודתם היא לאחד את העדות.

*"אדיר חפצנו תמיד, רק לקרב את פזורותינו אחת אל אחת, ולא לרחק ולהבדיל בין עדה לעדה"*

**כרך ד', אגרת אקסג:** להסתדרות הספרדים בחיפה: לבו של הרב קוק מר על הפירוד בין העדות. בחיפה, שבה העדה מאוחדת, יש לשמור על האחדות.

*"ולמה לא נשתדל כולנו, שבמקום שלפחות נתאחדה העדה באיזה אופי כמו בקהלתכם הנכבדה חיפה, שתהיה האחדות הזאת קימת"*

## כבוד למנהגי כל עדה

**כרך ב', אגרת תקסה:** למערכת 'החרות', בתשובה למאמר 'שגגת רב': המודעה על השחיטה הספרדית אינה פוגעת באחדות ולא בספרדים. כל עדה חייבת במנהגיה.

*"וכמו-כן אין בזה שום עלבון לאחינו הספרדים, שאנו מכבדים אותם בכל לב ונפש ומתכבדים בם"*

**כרך ב', אגרת תקסו:** לישראל טלר: הגוונים השונים הם עושר רוח שמתקבץ בהרמוניה. המסורות החלקיות קיימות עד שהאומה תתארגן ויקום בית דין גדול.

*"וכל המקדים ומהרס המסורות החלקיות בדרך זלזול אינו אלא מכניס מהומה באומה"*

**כרך ד', אגרת אקסד:** לחכמי העדה התימנית: הרב קוק לא פגע בכבוד העדה התימנית, שאהבתה חקוקה על לבו. שמירת מנהגי כל עדה היא הדרך לאיחוד בעתיד.

*"ועל ידי השמירה שכל אחד שומר את מנהגיו ותקנותיו, יוכל לבא במשך הזמן לאיחוד שלם וגמור"*

## העולים מתימן

**כרך א', אגרת קסב:** לוועד רחובות: הרב קוק מצטער שלא יוכל להגיע לטקס הנחת אבן הפינה לבתי הפועלים התימנים.

*"וכבודם בעצמם יודעים כמה קרוב הדבר הנעלה הזה אל לבי"*

**כרך א', אגרת רנח:** לוועד רחובות: אפשר למנות לתימנים נציגים לענייני המושבה, אבל אין לכפות עליהם מנהיגים רוחניים.

**כרך ב', אגרת תכ:** לוועד רחובות: אין לכפות על התימנים את חרם דרבנו גרשום, שלא נהגו בו. אבל אין לסדר קידושין לאישה שנייה בלי רישיון מבית דין.

**כרך ב', אגרת תסב:** למשרד הארץ־ישראלי: המגרש ברחובות נועד לבתי התימנים, וכל החוזה נבנה על תנאי זה.

## קהילות רחוקות

**כרך א', אגרת ריח:** לבית הדין הספרדי ביפו: על גט של יהודים גורגי'ים בראשון לציון, שמבינים רק רוסית.

**כרך ב', אגרת תלה:** לחכם באשי ביפו, הרב עוזיאל: על עזרה ליהודי מרוקו, בקול קורא ובעליות לתורה.

**כרך ב', אגרת תמד:** לרב עוזיאל: רב מאיטליה מחפש מורה תלמיד חכם לבית ספר ליהודי אתיופיה.

*"אם נוכל למצא בא"י מורה בעד בני הפלשים"*

## מה מלמדות האגרות

לקרב ולא לרחק. "אדיר חפצנו תמיד, רק לקרב את פזורותינו אחת אל אחת" (כרך ד', אגרת אקא).

כבוד הדדי. האחדות אינה מחיקת המסורות: "אין חילוקי ההוראות והמנהגים השונים פוגמים את האחוה" (כרך ב', אגרת תקסו).

האיחוד בעתיד. הרב קוק מקווה "להשוות את המנהגים ואת ההוראות" בהסכמת כל חכמי ישראל (כרך ד', אגרת אקסד).

# נוסח האגרות – עם ביאור

34 האגרות שבנושא, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

# אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת מו

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** כסלו תרס"ז - יפו **נמען:** כוללות הקהילות ביפו

אחרי שחברי הוועד התפטרו, הרב קוק קורא להקים ועד כללי ומרכזי לכל ענייני יפו, של אשכנזים וספרדים יחד, שישא את דגל האחדות. הרב קוק מציע שכל בית תפילה יבחר שלושה נציגים, והם יבחרו ועד של שנים עשר חברים לפחות באסיפה בביתו.

### עיקרי הדברים

- ארגון קהילת יפו.
- אחדות אשכנזים וספרדים.

נוסח האגרת עם ביאור

לכבוד אחינו היקרים כוללות קהלות עיה"ק[1] [כלל הקהילות של עיר הקודש יפו] ת"ו[2].

הנני מוצא את עצמי מחויב להודיע לכבודכם, שהננו עומדים עכשיו בפרק הקורא אותנו לעבודה נכבדה, כן עבודה נכבדה ביחושה למצב עירנו בתור עיר חשובה בישראל ובארץ ישראל, ונכבדה לכללות עמנו, המחזיק את עירנו לעיר המרכזית להישוב החדש, המושיט לנו תקוה ונחומים, וחפץ לראות בה חיי צבור עבריים חשובים ונכבדים. אחדים מחברי הועד [ועד העיר של יהודי יפו] הודיעו לנו באורח רשמי, שהנם מתפטרים ממשרתם. החדשה הזאת הרעישה אותי, בהוסיפה עלי מחדש עול עבודה, לסדר מעתה ועד חדש להנהגת עיה"ק, שמבלעדה הנני מסובל הרבה, אבל עם זה עודדה את רוחי לחוש, שאמנם עומדים אנו על מפתן של עתיד חדש, ברצות ד' דרכנו. מעתה החובה עלינו, אחים יקרים, לסדר ועד כללי ומרכזי לכל ענייני עה"ק[3], ועד חשוב גם בכמותו, בכחות פועלים הגונים, ועד שיהי'[4] נושא עליו את דגל האחדות הכללית, בהיותו מרכזי לכל פרטי הכינוסים, שהיו במצב בלתי מאורגן עד כה בעירנו, ושנתרבו ביותר בימים האחרונים, ובתוכו יהי'[5] חדור ג"כ[6] הרעיון להיות לכח מאחד את החיים הצבוריים והכלליים שממעל לגבול עירנו, וההכרה העצמית שבקרבו תהי'[7] חזקה, שהוא עומד על משמרתו על אדמת הקודש שהיא בית חיינו, במובן רחב וכללי. ואני הנני ידי עמכם בע"ה[8] לעבוד ולמשא בעד עמנו וערי אלקינו, ברוח אמונים לממשלה, הסוככת עלינו ביחש של כבוד והארת-פנים, ויחוש הגון נאמן ומכובד לפקידי הממשלות המגינות על זכיותיהם של אחינו נתיני ארצם, [הקונסולים של המעצמות, שהגנו על היהודים בעלי נתינות זרה תחת "הקפיטולציות"] באופן חשוב ורצוי, ב"ה[9]. ותל"י[10] שכל אלה הכחות הנכבדים נכונים המה תמיד להיות עומדים על ימיננו, לתמכנו בהעמדת סדרים ישרים בחיי החברה וחיי המוסר שבקהלתנו בעין טובה ומבט מכובד.

הנני מציע לפני כבוד מעלתכם, אחים אהובים ונכבדים, שתקבעו במוצש"ק[11] ה' חנוכה הבעל"ט[12] אסיפות מוקדמות, ומכל מקום-תפילה מיוחד [מכל בית כנסת] יבחרו השייכים לו שלשה נבחרים, ויתנו על ידם תעודה בכתב ובחתימות הנועדים כי המה באי כחם, והם יהיו הבוררים את חברי הועד, שיהיו לא פחות משנים-עשר איש במספר, לאשכנזים וספרדים יחדיו. והנבחרים הנ"ל[13] הנני בזה מתכבד

לבקשם, כי יבואו אח"כ[14] לאסיפה של בחירה בביתי בערב יום ג' הבעל"ט, וע"פ[15] רוב דעות יבחר הועד המרכזי הכללי, שהוא יהי', יחד עם הכח הרבני הנלוה עמו מצדנו, בעה"ית[16], המוסד הנושא את דגל השלו'[17] והאחדות בעירנו. ואני תפילה לבוחר בארץ חמדה ב"ה, שיופיע על עצתנו וישכין בעירנו אהבה ואחוה ושלו'[18] וריעות, ויראנו בישועת עמו ונחלתו בתתו מציון ישועה לישראל תפארתו [על פי ישעיהו מו, יג] בב"א[19].

והנני חותם ברגשי כבוד וצפיית ישועה,

הק'[20] אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקדש פה עה"ק יפו והמושבות תובב"א[21].

*(עה"ק יפו, כסלו תרס"ז).*

---

1. עיה"ק - עיר הקודש
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. עה"ק - עיר הקודש
4. שיהי' - שיהיה
5. יהי' - יהיה
6. ג"כ - גם כן
7. תהי' - תהיה
8. בע"ה - בעזרת השם
9. ב"ה - ברוך השם
10. ותל"י - ותודה לא-ל יתברך
11. במוצש"ק - במוצאי שבת קודש
12. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
13. הנ"ל - הנזכר לעיל
14. אח"כ - אחר כך
15. וע"פ - ועל פי
16. בעה"ית - בעזרת השם יתברך
17. השלו' - השלום
18. ושלו' - ושלום
19. בב"א - במהרה בימינו אמן
20. הק' - הקטן
21. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן

# אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קסב

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** ה' תשרי תרס"ט - יפו **נמען:** ועד המושבה רחובות

הרב קוק מודה על ההזמנה לטקס הנחת אבן הפינה לבתים של הפועלים התימנים, ומצטער שבגלל מחלת עיניים לא יוכל לבוא. הרב קוק מברך את העוסקים בבניין ואת התימנים עצמם.

### עיקרי הדברים

- בתים לפועלים התימנים ברחובות.
- מחלת העיניים של הרב קוק.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ה' תשרי תרס"ט[4].

לכבוד ועד המושבה הי"ו[5] ברחבות.

בששון לב ובתודה קבלתי את הזמנתם החביבה לבוא לחגיגת הנחת אבן היסוד לבנין הבתים בעד אחינו הפועלים התימנים. [בתרס"ט החלו להקים ברחובות שכונה לעולים מתימן, שבאו לעבוד במושבות] וכבודם בעצמם יודעים כמה קרוב הדבר הנעלה הזה אל לבי, כמה שמח אני בהתחלת הוצאתו אל הפועל בעה"י[6], בעצמם ידעו כי מאד חפצתי להיות נוכחי בחגיגתכם הקדושה ולהשתתף בשמחתה שמחה של מצוה. אבל למורת-רוחי מחלת העינים, אשר תקפתני בימים אלה, היא תמנעני ממלא חפצי זה, על כן מוכרח אנכי להביעהו רק ע"י[7] ברכתי החמה לחגיגתנו זו - בכתב.

יהי נעם ד' וברכתו עליכם, אחי החביבים, כל העסקנים בבנין החשוב הזה, שוכני הבתים אחינו התימנים בעצמם, יפרוס עליהם את סוכת שלומו וישים שלו'[8] במעונותיהם ושלוה באהליהם כל הימים, יחזק ישובם ויצליח עבודתם בארץ חמדה, אשר עיני ד' א' בה מראשית שנה עד אחריתה, [דברים יא, יב] לטוב להם יחד עם כלל ישראל עד העולם, ותכתבו ותחתמו כולכם לשנה מבורכה בכל טוב בעד הכלל והפרט, ונזכה לראות מהרה בנחמת ישראל וירושלים בשוב גאולים לציון ברנה. [על פי ישעיהו לה, י]

כא"נ[9] המברככם מלב מלא אהבה וברכה וצפיה לישועה,

**הק' אברהם יצחק ה"ק**

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. הי"ו - השם יברכהו ויחייהו
6. בעה"י - בעזרת השם יתברך
7. ע"י - על ידי
8. שלו' - שלום
9. כא"נ - כאוהבכם הנאמן

# אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת ריב

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** ד' מנחם אב תרס"ט - רחובות **נמען:** אביו, ר' שלמה זלמן הכהן קוק

הרב קוק מתנצל על מיעוט מכתביו. בעניין בעלי מלאכה שהוסתו נגדו, הרב קוק דן את כולם לכף זכות, ואין לו עניין בעסקיו הפרטיים אלא בטובת הכלל. הרב קוק רואה בכל הסיבות, ובשלטון התורכי, 'מצעדי גאולה' נסתרים, אף שרבים שבים לארץ בלי לדעת את משמעות השיבה. הרב קוק ממליץ לאביו על חמי טבריה לריפוי השיגרון. ברחובות הגיעו עולים מתימן, רובם בני תורה ויראי שמים, עובדים ומתפללים, והם ימלאו את מקומם של הפורקים מרוסיה.

### עיקרי הדברים

- דן לכף זכות את המוסתים נגדו.
- השלטון התורכי וסיבות הזמן - 'מצעדי גאולה'.
- חמי טבריה לרפואה.
- העולים מתימן ברחובות - תיאור ושבח.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. רחובות ת"ו[2], ד' מנ"א[3] תרס"ט[4].

מבין המצרים, קרן ירים, ואור לישרים, וציצת נזרים, וסלילת מעברים, למקום יאורים, לבני ציון היקרים, נישאים על כנפי נשרים, ומגבעות יהודה הד הרים, שלו'[5] מעברים, לכבוד אאמו"ר[6] [אביו, הרב שלמה זלמן קוק] עט"ר[7], הרב הגדול בתו"ר[8], יחד חוברה, מוהרש"ז[9] הכהן שליט"א[10], וכא"ל[11] שלו' רב וברכות לעד.

אחדשה"ט[12] דאאמו"ר[13] שליט"א באה"ר[14].

עברו ימים ושבועות, גם חדשים, ומכתב לכא"א[15] שי'[16] לא נכתב ממני, זולת מכתבים גלויים וקצרים, אשר גם הם עבר זמן אדריסתם, וכפי הנראה לא הגיעו ליד מר אבא שליט"א. כעת אחרי עבור איזה משך ימים מעת באי לרחובות ת"ו, אמרתי אשלמה מעט את חובי, ואבטח בכאאמו"ר[17] שיסלח בטובו על האיחור העבר, אשר נעשה לא במרד, כי"א[18] מפני הטרדות ומניעות העניינים. איזה פרטים כבר כתב בני שי', ביחוד ע"ד[19] איזה מבעלי-המלאכות, אשר ע"פ[20] הסתת אחד חשבו להמרות את רוחי, ואנכי ב"ה שלו' כל עם ד' אדרוש, כקטן כגדול, כחכם כבור, ואת תומתי, לדון את כולם לכף זכות ולהטות כלפי חסד, ברוך ד' אשר לא אעזבנה. וכל מה שהקפדתי ע"ז[21] קצת, הוא רק מה שיוכל להיות עולה על לב אנשים מישראל שלא אשים להם לב, מפני עניותם או פשטותם. חלילה, חלילה לזרעא דאבא שליט"א לחשב כן. ות"ל[22] אין הענין תופס מקום אפילו בעיר, וק"ו[23] במושבות. ובכלל כל ישעי וחפצי מאז באי אל הקודש, בעזרת צור ישועתי ב"ה, רק לעבוד לטובת אה"ק[24] ועם-ד' השוכן בה, ואין לי שום חפץ ודאגה בשביל עסקי עצמי הפרטיים, שאינם חשובים כלום לגבי טובת הכלל של הגוי כולו, יברכם ד', ויצמיח מהרה קרן ישועה. ע"כ[25] אין להצטער מזה כלל, ואיננו ראוי כל ענין זה לשימת-לב

כלל, רק להוסיף תקוה בחסדי ד' על עמו ונחלתו, שהננו רואים ב"ה בעינינו פליאות נצני ישועתו, עצות מרחוק אמונה אמן. [ישעיהו כה, א] ומה גדול הוא החיוב עכשו של השרשת האמונה השלמה, שכל מה שהשי"ת[26] מסבב את הסיבות, בלאומים בכלל ובממלכת תורקיה בפרט, [מהפכת "הטורקים הצעירים" (תרס"ח) עוררה אז תקוות לשינוי במעמד היהודים בארץ ישראל] אשר מאת ד' היתה זאת, שתהי'[27] ארץ הצבי שמורה תחת ידיה עד עת קץ, שהכל הם מצעדי גאולה וישועה, הנרקמים במסתרים, בתחתיות ארץ, להחיש פדות כי בא מועד, והתעוררות נחמה זו היא באמת מרפא לכל עגמת נפש של עניני הכלל והפרט. ב"ה אשר האיר לנו, בדור אפל ושפל זה, בהתנוצצות ישועה, לאדמת הקודש, מה שלא הי'[28] מעת גלינו מאדמתנו. ולמענו ב"ה יעש גם בלא הכנה רוחנית אחרת, כי"א מה שישימו ישראל פניהם לשוב אל ארץ ד', כיונים אל ארובותיהם, [ישעיהו ס, ח] אע"ג[29] שרבים מהם אינם יודעים מה היא שיבה, מה תכונתה ותפקידה. לא יארכו הימים, והאור האמיתי יגלה, ויד ד' הנטויה ממצרים ועד הנה, ומראש מקדם עד עולמי עד, תראה ותגלה לעין כל רוח ונשמה.

יודיעני נא כאמו"ר[30] שלו' בריאותו, ביחוד ע"ד הריומאטיזם. מה מאד הי' טוב אם הי' בא לאה"ק[31], ודרך אגב מרחצאות של חמי טבריא המה נאותים לזה, ודאי לא פחות, ונקוה שיותר ויותר, ממימי דרוזגניק, קמרן וצחציניק [עיירות מרפא במזרח אירופה] וכיו"ב[32]. בכלל ראיתי הרבה שבעי רצון מרפואתם, אע"פ[33] שעדיין אינם שם הסדרים של הבנינים, אשר נשתלמו באלו המקומות באירופא, ואשר בודאי היו כן אצלנו בימי גדולתנו ותפארתנו, וביתר שאת יהיו לנו בשוב ד' שבות עמו, ויציץ ויפרח ישראל על חבל נחלתו. אבל ב"ה שברכת הארץ הולכת ושבה אליה, בתור התחלת ההתחלה, קמעא קמעא, כהדא קריצתא דצפרא.

פה במושבה נוסף ב"ה דבר לטובה, ע"י[34] הד הקול של קיבוץ גלויות לאה"ק, שבא לארץ תימן, באו רבים מאחב"י[35] היושבים שם, בלחץ נורא וגלות איומה מאד, לאה"ק, והם אנשים מסתפקים במועט מאד, רובם ככולם בני תורה, כמעט שלא נמצא ביניהם ע"ה[36] כלל, וכולם חרדים ויראי ד' מאד. לוקחו כמה מהם בתור פועלים במושבה, ומה טוב הוא שאלה ימלאו את המקום של הפסולת דמסיטרא דע"ר[37] הבאים מרוסיא, שהגרועים שבהם א"א[38] שתהי' להם אחיזה באי"י[39], "לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה". והתימנים הללו, הנם ב"ה אנשים בריאים, אוהבים את העבודה, מתפללים בכל יום ג"פ[40] בציבור, בכונה, בחדר מיוחד שבביהכ"נ[41] הגדול פה שייחדו להם, ומתנהגים בכל נימוסי ארצם, הקרובים הרבה למנהגי ישראל היותר ראשונים בכל דבר. והננו שמחים לראות קיבוץ נדחים, אלה מצפון ואלה מתימן, וכולם פונים לארץ חמדה באהבה, ושמחים על גורלם אשר הביאם ד' לאה"ק, ועובדים באהבה את עבודתם בשדה ובכרם, ומהם שומרים ונוטרי כרמים, ושקדנים בתורה, ביראת שמים תמימה, ואין פרץ ומריבות בשכונתם, אע"פ שיש לכמה מהם יותר מאשה אחת, ויש שי"ל[42] ארבע נשים, וחיים בשלות השקט. וכפי הנראה יבאו רבים מהם לימים הבעל"ט[43] להאחז בעבודתם בתור פועלים במושבות, כן ירבה וכן יפרוץ, ויאספו אספת נדחי צאן פזורה, כעדר בתוך הדברו.

מז"ט[44] לנו על הולדת הבן החדש לאחינו הרד"ב[45] שי', לאוי"ט[46].

הנני חותם בכל חותמי ברכות באה"ר, בצפיית ישועה וכ"ט[47], כנה"ר[48] ונפש בנו עבדו, מוכן לשרתו, בכבוד וביראה,

**הק' אברהם יצחק ה"ק**

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. מנ"א - מנחם אב
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. שלו' - שלום
6. אאמו"ר - אדוני אבי מורי ורבי
7. עט"ר - עטרת ראשי
8. בתוי"ר - בתורה ויראה
9. מוהרש"ז - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ש, ז (למשל: שמואל + זאב) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. וכא"ל - וכל אשר לו
12. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
13. דאאמו"ר - דאדוני אבי מורי ורבי
14. באה"ר - באהבה רבה
15. לכא"א - לכל אחד ואחד
16. שי' - שיחיה
17. בכאאמו"ר - בכבוד אדוני אבי מורי ורבי
18. כ"א - כי אם
19. ע"ד - על דבר
20. ע"פ - על פי
21. ע"ז - על זה
22. ות"ל - ותודה לא-ל
23. וק"ו - וקל וחומר
24. אה"ק - ארץ הקודש
25. ע"כ - על כן
26. שהשי"ת - שהשם יתברך
27. שתהי' - שתהיה
28. הי' - היה
29. אע"ג - אף על גב
30. כאאמו"ר - כאדוני אבי מורי ורבי
31. לאה"ק - לארץ הקודש
32. וכיו"ב - וכיוצא בזה
33. אע"פ - אף על פי
34. ע"י - על ידי
35. מאחב"י - מאחינו בני ישראל
36. ע"ה - עליו השלום
37. דע"ר - דערב רב
38. א"א - אי אפשר
39. באי"י - בארץ ישראל
40. ג"פ - שלוש פעמים; "תקבל ג"פ": גט פיטורין
41. שבביהכ"נ - שבבית הכנסת

42. שי"ל - שיש לומר
43. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
44. מז"ט - מזל טוב
45. הרד"ב - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ד, ב (למשל: דוד + בנימין) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
46. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
47. וכ"ט - וכל טוב
48. כנה"ר - כנפשו הרמה

# אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת ריח

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** י"א מנחם אב תרס"ט **נמען:** בית הדין הספרדי ביפו, והרב יצחק ארוואץ

על גט של יהודים גורגיים מראשון לציון: הם שייכים באופן שווה לספרדים ולאשכנזים, אבל מבינים רק רוסית, ולכן קשה למי שאינו מכיר את השפה לסדר את גיטם. על אדם שעשה 'נבלה' יש לקנא ולמחות בכוח התורה ובכוח הממשלה. הרב קוק עסוק ברפואה, אבל יבוא אם יהיה צורך.

### עיקרי הדברים

- גיטין של יהודי גרוזיה - שאלת השפה.
- מחאה על עבירה חמורה.
- שיתוף פעולה עם בית הדין הספרדי.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], י"א מנ"א[2] תרס"ט[3].

שלו'[4] וברכה לכבוד ידי"נ[5] הרבנים המובהקים, כלילי פארות, והיו למאורות, חו"ר[6] בד"צ[7] דקה"ק[8] ספרדים [חכמי ורבני בית הדין של קהילת הספרדים ביפו] בעה"ק[9] יפו ת"ו[10], וביחוד כ'[11] ידי"נ הרב המופלא, וכבוד ד' מלא, יקר מחכמה ומכבוד, מהר"י[12] ארוואץ שיחל"א[13], - יתברכו ברב טוב וחיים עד העולם.

מכתב קדשם הגיעני. ולעומת זה קבלתי ג"כ[14] מכתב מכבוד רבני בד"צ שלנו שי'[15], ע"ד[16] הג"פ[17] הגורז'י [על דבר הגט פיטורין של יהודי מגאורגיה (גורג'ים)] מראשון לציון, שאין כונתם לנגע בכל המתיחס למעכ"ת[18], אלא שקהל-קדש הגורז'ים הנם מתיחסים באופן שוה לספרדים ואשכנזים יצ"ו[19], והעיקר שאינם מכירים כ"א[20] לשון רוס, [רוסית] המוזרה לכת"ר[21] והיא לשון ארץ מולדתם של כבוד רבני בד"צ שלנו שי'. וכמובן שקשה, וכמעט מן הנמנע, לתקן כל דברי הגט מי שאינו מכיר את הלשון, שהמגרש מדבר ושומע בו. ועל כגון דא סמיכנא [סומך אני (ארמית)] על יקרת מעלתם, שתמיד נעמוד בקשרי ידידות, לעבוד עבודת הקודש, למען ד' ועמו וחבל נחלתו ת"ו.

וע"ד[22] האי גברא, אשר עשה נבלה לעבור אחדר"ג[23], [שעבר על חרם דרבנו גרשום, ונשא אשה שנייה] ראוי לקנאת ע"ז[24] קנאה גדולה, וכל אשר יעלה בידנו למחות בעושי עול אלה, ע"י[25] כח תוה"ק[26] וכח הממשלה, הננו ודאי חייבים, לגדור את הפרצה. והנני מחכה כעת על תשובת כ' רבני בד"צ שלנו הי"ו[27], אשר אקוה שיתאגדו יחד בכינוס לצדיקים. והנה אני בעניי עסוק כעת ברפואות, וגם פה לא הונח לי מטרדות שונות, דאתרא ודעלמא, [של המקום ושל העולם (ארמית)] וקשה לי לנוד כעת,

טרם הספקתי עדיין לפוש מעט, [לנוח מעט] מי"מ[28] אם יהיה הכרח לפי צורך הענין שאבא, הסכמתי בל"נ[29] שלא להשגיח על העכובים, רק שלא להניח את חיי המשפחה כדרך הפקר ח"ו[30]. ודי יהי'[31] עוזר לנו, יושיע את עמו ויברך את נחלתו.

והנני חותם בברכה שלמה ובאה"ר[32] ונאמנה, כנה"ר[33] ונפש ידי"ע[34],

## הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
4. שלו' - שלום
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. חו"ר - חכמים ורבנים
7. בד"צ - בית דין צדק
8. דקה"ק - דקהילה קדושה
9. בעה"ק - בעיר הקודש
10. ת"ו - תבנה ותכונן
11. כ' - כבוד
12. מהר"י - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
13. שיחל"א - שיחיה לאורך ימים
14. ג"כ - גם כן
15. שי' - שיחיה
16. ע"ד - על דבר
17. הג"פ - הגאון פ... - שם אדם
18. למעכ"ת - למעלת כבוד תורתו
19. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
20. כ"א - כי אם
21. לכת"ר - לכבוד תורתו
22. וע"ד - ועל דבר
23. אחדר"ג - על חרם דרבנו גרשום
24. ע"ז - על זה
25. ע"י - על ידי
26. תוה"ק - תורתנו הקדושה
27. הי"ו - השם יברכהו ויחייהו
28. מ"מ - מכל מקום
29. בל"נ - בלי נדר
30. ח"ו - חס ושלום
31. יהי' - יהיה
32. ובאה"ר - ובאהבה רבה
33. כנה"ר - כנפשו הרמה
34. ידי"ע - ידידו עוז

# אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רלב

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** ד' מרחשוון תר"ע - יפו **נמען:** הגאון ר' נתן במברגר, אב בית דין וירצבורג

הרב קוק מסביר את מנהג השמיטה: אחרי המכירה, מלאכות דאורייתא נעשות בידי נכרים, ומלאכות דרבנן בידי ישראל בשעת הדחק. בלי זה ייחרב הישוב, ויש בדבר סכנת נפשות. עם זאת שבת הארץ ניכרת: נמנעים מנטיעות חדשות ומעבודות שאינן עיקר. כעת יש צורך חדש להתיר מלאכות דרבנן בידי ישראל, כי הגיעו משפחות עניות מתימן שפרנסתן מעבודת האדמה.

### עיקרי הדברים

- מנהג השמיטה אחרי המכירה.
- שבת הארץ ניכרת.
- צורכי פועלי תימן.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ז' מ"ח תר"עין.

לכבוד ידידי הרב הגאון המפורסם, צדיק ונשגב, אוצר חמדה מוהר"נ[4] באמבערגער [הרב נתן במברגר, רבה של וירצבורג] שליט"א[5], אבד"ק[6] ווירצבורג יצ"ו[7].

יקרת כתר"ה[8] מועש"ק[9] נח העבר הגיעני, ושמחתי כי בא לידו האתרוג. כן קבלתי התמורה ומסרתי להמשלח.

וע"ד[10] השמיטה. כך הוא המנהג, שמלאכות שהן מהתורה, נעשות ע"י[11] נכרים. אחר שמוכרין את הקרקע, ע"פ[12] דרכי היתר העשויים לזה, ומלאכות שהן דרבנן נעשות במקום דחק ע"י ישראל, וישנם כמה מחמירין שעושין הכל ע"י נכרים. ובאופן אחר א"א[13], כי ע"י איסור הסחורה בלבד יעלה ההפסד למליונים, ויחרב כל הישוב כולו ח"ו[14], ויש ממש סכנת נפשות בדבר. מ"מ[15] ניכרת ב"ה שבת הארץ, בכמה דברים שאינם עיקר הישוב שמונעים מעבודתם, וכן מנטיעות חדשות נמנעין, ומ"מ[16] עולה השביעית להוצאה רבה לכמה אכרים, מה שהם צריכים לשכר נכרים לעבודה שהיו יכולים לעשות בעצמם. וכעת יש הכרח חדש להתיר מלאכות דרבנן ע"י ישראל אחר המכירה, כי באו משפחות רבות מתימן, [עולים מתימן שעבדו כפועלים במושבות] עניים מרודים, יראים ושלמים מאד, וכל פרנסתם היא מעבודת האדמה בתור פועלים, ואין דנים אפשר משא"א[17].

פרטי הדברים יראה כת"ר[18] במכתבי הנדפס, ובס' שבת הארץ, [ספרו של הרב קוק על הלכות שביעית, שיצא לאור בתר"ע] שאקוה לשלח ליד כתר"ה כשיצא מהדפוס בקרוב בעה"י[19]. והנני בזה ידי"ע[20] דוש"ת[21] באה"ר[22] מקודש,

**הק' אברהם יצחק ה"ק**

1. ב"ה - ברוך השם

2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. מוהר"נ - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות נ (כגון נתן / נחום / נפתלי / נחמן) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. אבד"ק - אב בית דין קהילת
7. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
8. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
9. מועש"ק - מוערב שבת קודש
10. וע"ד - ועל דבר
11. ע"י - על ידי
12. ע"פ - על פי
13. א"א - אי אפשר
14. ח"ו - חס ושלום
15. מ"מ - מכל מקום
16. ומ"מ - ומכל מקום
17. משא"א - משאי אפשר
18. כת"ר - כבוד תורתו
19. בעה"י - בעזרת השם יתברך
20. ידי"ע - ידידו עוז
21. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
22. באה"ר - באהבה רבה

# אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רנח

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** ט"ז טבת תר"ע - יפו **נמען:** ועד רחובות

בעניין התימנים ברחובות: אפשר למנות להם נציגים לענייני המושבה, אבל אין לכפות עליהם מנהיגים רוחניים. בדינים, בגיטין ובקידושין יפנו לרבנות ביפו. אין להתיר להם לשאת אישה שנייה בלי אישור מבית הדין. בסכסוך על ספר התורה של חכם אברהם נפסק: שלוש שבתות בחודש בידי חכם אברהם, ואחת בידי הציבור, ואין למכור את כלי הקודש.

### עיקרי הדברים

- הנהגת עדת התימנים ברחובות.
- איסור נשיאת אישה שנייה בלי אישור.
- פסק בעניין ספר התורה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט"ז טבת תר"עין.

לכבוד הועד הנכבד ברחובות ת"ו, שלו'[4] וברכה.

זה כמה שאחדים מהתימנים מטרידים אותי ע"ד[5] סידור עניניהם [סכסוכים בקהילת העולים מתימן ברחובות] במושבה. וכפי מה שאני רואה, אע"פ[6] שכשר הדבר שיעמיד הועד איזה באי-כח מהם לענין הדברים הנוגעים ליחש המושבה עמהם, מ"מ[7] אין ראוי להעמיד עליהם שלא בטובתם מנהיגים רוחניים, ויותר טוב ונאה להם ולנו, שעניני דיני-תורות ועניני גיטין וקדושין, במקום שיש מקום שאלה, יהיו זקוקים למרכזנו בע"ה[8], כדי שיתנהלו עניניהם ביותר כבוד. ובכלל זה, שלא תנתן להם רשות לשא אשה על אשה, [יהודי תימן לא קיבלו את חרם רבנו גרשום האוסר על ריבוי נשים] כ"א[9] אחרי שיביאו מאתנו כתב ראי'[10], שאין עיכוב בזה מצד הדין ואבקש בזה את כבוד הועד להודיעני פרטם של דברים, ומה הם הסכסוכים היותר חשובים שביניהם, כי מהם קשה לי להציל דבר ברור.

וע"ד[11] הסכסוך של חכם אברהם ע"ד הס"ת[12], [סכסוך על הבעלות על ספר תורה ועל הכיבודים בבית הכנסת] כבר הכרעתי בקיץ העבר, ששלושה שבתות לכל חדש תהי'[13] רשות הכיבודים ביד ח"ר[14] אברהם, ושבת אחת בחודש ביד הציבור בכללו.

איחל לתשובתם הנכבדה.

בכבוד וברכה מקודש,

**הק' אברהם יצחק ה"ק**

ב"ה

זאת למודעי, ע"ד הטו"ת[15] [על דבר הטענות ותביעות] שהי'[16] בין אחינו התימנים יצ"ו[17] ברחובות ת"ו ע"ד זכות ס"ת[18] ויתר כלי-קודש, גמרתי ביניהם שח"ר[19] אברהם יש לו זכות שלש שבתות בכל חודש בעניני הכיבודים והמצות של הס"ת, וכללות הקהל יצ"ו יש להם שבת אחת בכל חודש, ולפי ערך זה ביתר העניינים של כלי-הקודש שיש לח"ר[20] אברהם תפיסת-יד בהם, ואסור לחר"א[21] הנ"ל[22] וב"כ[23] [ובאי כוחו] למכור שום דבר מהנ"ל[24] ולהוציא מרשות הציבור. וע"ז[25] בעה"ח[26] י"ז טבת תרעי"ן פעה"ק[27] יפו ת"ו.

**הק' אברהם יצחק הכהן קוק**

אב"ד[28] דפה עיה"ק[29] הנ"ל והמושבות ת"ו,

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. שלו' - שלום
5. ע"ד - על דבר
6. אע"פ - אף על פי
7. מ"מ - מכל מקום
8. בע"ה - בעזרת השם
9. כ"א - כי אם
10. ראי' - ראיה
11. וע"ד - ועל דבר
12. הס"ת - הספר תורה
13. תהי' - תהיה
14. ח"ר - חכם רבי (תואר לרב תימני)
15. הטו"ת - הטענות והתביעות
16. שהי' - שהיה
17. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
18. ס"ת - ספר תורה
19. שח"ר - שהחכם רבי (ככל הנראה)
20. לח"ר - לחכם רבי
21. לחר"א - לחכם רבי אברהם
22. הנ"ל - הנזכר לעיל
23. וב"כ - ובא כוחם
24. מהנ"ל - מהנזכר לעיל
25. וע"ז - ועל זה
26. בעה"ח - באתי על החתום
27. פעה"ק - פה עיר הקודש
28. אב"ד - אב בית דין
29. עיה"ק - עיר הקודש

# אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תכ

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** י' ניסן תרע"ב - יפו **נמען:** ועד רחובות

אין לכפות על התימנים את חרם דרבנו גרשום, שלא נהגו בו. אבל אין לסדר קידושין לנושא אישה שנייה בלי רישיון מהרב קוק או מבית דין מוכר, שהרב קוק אישר.

### עיקרי הדברים

- התימנים וחרם דרבנו גרשום.
- רישיון לנישואין שניים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י' ניסן תרע"ב[4].

לכבוד הועד הנכבד ברחובות ת"ו, שלו'[5] וברכה.

אתכבד בזה לבקש את כבוד הועד, להודיע בשמי לקהילת התימנים היושבים במושבה, ע"ד[6] אשר שאלוני אחדים מהם, אם יש מקום לכוף אותם שיקבלו עליהם את האיסור שלא לקחת אשה על אשתו, כמו שאנחנו נהוגים ע"פ[7] הרגמ"ה[8] [על פי חרם רבנו גרשום מאור הגולה, האוסר על ריבוי נשים; יהודי תימן לא קיבלו את החרם] ז"ל[9]. שאמנם כבר גיליתי את דעתי, שאין ביד כל אדם לכוף אותם לקבל עליהם איסור שלא נהגו בו הם ואבותיהם, בכל זאת כבר הזהרתים, שלא יסדרו קידושין למי שבא לשא אשה על אשתו, כי-אם כשיהיה להם רשיון ממני, או מאיזה ב"ד[10] ורב מפורסם, דוקא אחרי שיקויים ויאושר הרשיון ההוא ממני.

אקוה שיעשה כבוד הועד למען המצוה, ולהודיע את דברי אלה באופן רשמי לקהילות התימנים שבמושבה, ולהודיעני ג"כ[11] את תשובתם, אם קבלו עליהם את האזהרה הנ"ל[12].

בכבוד ובברכת ד' מציון,

**הק' אברהם יצחק ה"ק**

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. שלו' - שלום
6. ע"ד - על דבר
7. ע"פ - על פי
8. הרגמ"ה - רבנו גרשום מאור הגולה
9. ז"ל - זכרונו לברכה
10. ב"ד - בית דין
11. ג"כ - גם כן

12. הנ"ל - הנזכר לעיל

# אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תלב

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** ה' סיון תרע"ב - יפו **נמען:** הרב שמואל צבי מרגליות, אב בית דין פירנצה

הרב קוק חילק תרומה של 500 פרנק: מאה לבית החולים לעיוורים, מאה לעניים הגונים, ומאתיים לקופה של תלמידי ישיבתו (במקום 'רמב"ן', שבדרך כלל פירושו כלל עניי הארץ). לגבי מורה לבית הספר של הפלאשים (יהודי אתיופיה), הרב קוק מבקש פרטים: אילו ידיעות נדרשות, מה השכר ומה התנאים.

### עיקרי הדברים

- חלוקת תרומה.
- מורה לפלאשים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ה' סיון תרע"ב[4].

לכבוד הרב הגדול בתורה וחכמה, נודע למשגב בישראל ובאדם, מו"ה[5] שמואל צבי מרגליות [הרב שמואל צבי מרגליות, רבה של פירנצה ומנהל בית המדרש לרבנים שם] שליט"א[6]. אב"ד[7] ור"מ דעי"ת[8] ק' פירינצי יצ"ו[9], שלו'[10] רב וברכה מקודש.

יקרת מכתב כתה"ר[11] קבלתי בצירוף הטשיק בן חמש מאות פרנק, ומסרתי לשלח לתעודת החלוקה ע"פ[12] מכתבו דמר שי'[13], מאה פרנק בעד ביה"ח[14] לעיורים מאה פרנק ומאה פרנק לחלק לעניים הגונים נצרכים, ומאתים פרנק לקופת חלקה אע"פ[15] שמסופקני אם כונת הנודר ע"ז[16], שנראה לי שהשם רמבעה"נ[17] הרגיל ["רבי מאיר בעל הנס", שם כללי לקופת עניי ארץ ישראל] הכונה היא תמיד על כללות הקופה של עניי א"י[18], שרגילים רבים לקרא לה בשם זה. מ"מ[19] כדי לקיים מאי דנפיק מפומי' דמר במכתבו צויתי לשלח לישיבה הנ"ל[20] מאה פרנק, ומאה פרנק לחלק לעניים הגונים נצרכים, ומאתים פרנק לקופת הישיבה של תלמידים מקשיבים לקולי, לתמכם בהם. אקוה שתישר חלוקתי זאת בעיני כתר"ה[21] שליט"א.

וע"ד[22] מורה לביה"ס[23] שלבני הפלשים, [בית ספר לילדי יהודי אתיופיה ("פלאשים"); הרב מרגליות היה מתומכי המאמץ לחזקם ביהדות] חושב אני שאפשר להשיג מורה באי"י[24] בצביון הנדרש, אבל לפני הצעת הדברים למעשה כמובן צריכים לדעת בפרטיות, מה הן הידיעות שהמורה צריך להיות בקי בהן. כי כת"ר[25] סתם הדברים, בלשונו הזהב, באמרו "מלומד קצת בחכמות חיצוניות", אבל כמות הקצת הזאת, ופרטי החכמות החיצוניות ההן, לא נתבארו, וכמובן לא ירצה שום איש לנסוע לכתחילה על משמרת עבודה בטרם שיוכל להחליט בדעתו, שבידו למלא את רצון דורשיו במילוי. נוסף לזה נדרש לדעת את תקציב השכירות ופרטי המצב שמורה כזה נתון בו, למשל חיי הסביבה שביה"ס[26] הנ"ל הוא בתוכה, וכיו"ב[27].

כאשר יכבדני כת"ר במכתבו הנכבד לברר לי שאלות הללו, הנני בכל חפצי להיות נטפל לעושי מצוה ולעמוד לימינו בכל דרישותיו בכלל, לטובתם הנצחית של אחינו הנדחים הללו, אשר הואיל צור ישראל

בחסדו להעיר את לבב השרידים, טהורי הנשמה שבדור, להתעסק בתקנתם ובהצלתם משחת הכליון.

אקוה לד', שמכתבינו אלה, הראשונים לפגישתנו הרוחנית, יפתחו לנו פתח לקרבת הדעות, והחפץ הטוב לעבוד בכרם בית ישראל בלב נכון ובחפץ כפים, הדורש את תפקידו, מוצא מסילותיו בנפשות הקרובות, אשר בגויות הרחוקות.

והנני בזה חותם בכל רחשי אהבה וכבוד וברכת הרגל, יום הבכורים, ויום מתן תורתנו, ההוא יומא דקא גרים, [על פי פסחים סח: "אי לאו האי יומא דקא גרים", יום מתן תורה] לשרידי סגולה קרן להרים,

**הק' אברהם יצחק הכהן קוק הנ"ל**

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. מו"ה - מורנו הרב
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. אב"ד - אב בית דין
8. דעי"ת - דעיר תהילה
9. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
10. שלו' - שלום
11. כתה"ר - כבוד תורתו הרמה
12. ע"פ - על פי
13. שי' - שיחיה
14. ביה"ח - בית החולים
15. אע"פ - אף על פי
16. ע"ז - על זה
17. רמבעה"נ - רבי מאיר בעל הנס
18. א"י - ארץ ישראל
19. מ"מ - מכל מקום
20. הנ"ל - הנזכר לעיל
21. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
22. וע"ד - ועל דבר
23. לביה"ס - לבית הספר
24. באי"י - בארץ ישראל
25. כת"ר - כבוד תורתו
26. שביה"ס - שבית הספר
27. וכיו"ב - וכיוצא בזה

# אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תלה

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** י"ד סיון תרע"ב - יפו **נמען:** החכם באשי ביפו, הרב בן ציון חי עוזיאל

בעניין עזרה ליהודי מרוקו: יש להדפיס קול קורא ולבחור נכבדים שיעמדו על הבמה בעת העליות לתורה. כדאי לדחות לשבת הבאה.

### עיקרי הדברים

- עזרה ליהודי מרוקו.
- קול קורא ומגבית בבית הכנסת.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עיה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ד סיון תרע"ב[4].

כ'[5] ידי"נ[6] הרה"ג[7] מוהר"ב[8] חי עוזיאל [הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל, הרב הספרדי של יפו, ולימים הראשון לציון] שליט"א[9], ח"ב[10] בפעה"ק[11] ואנפי' [חכם באשי, רב העדה, בעיר הקודש יפו וסביבותיה] ת"ו שוי"ר[12]

ע"ד[13] יהודי מרוקו, [יהודי מרוקו שסבלו מפרעות באותה שנה (פרעות פאס, תרע"ב)] שגם מאז נתעוררתי לצאת לעזרתם, הנני חושב שראוי להדפיס קול קורא בהתעוררות רבה, ולבחור אנשים נכבדים שיעמדו על הבימה בעת העליות. וזה א"א[14] להוציא על ש"ק[15] דנא אל הפועל, ואולי יותר טוב לדחות עד ש"ק הבעל"ט[16] אי"ה[17].

יודיעני נא כת"ר[18] דעתו הטובה.

בכבוד וברכה, ידי"ע[19],

**הק' אברהם יצחק ה"ק**

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עיה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. כ' - כבוד
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. הרה"ג - הרב הגאון
8. מוהר"ב - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ב (כגון בנימין / ברוך / בצלאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. ח"ב - חכם באשי
11. בפעה"ק - בפה עיר הקודש
12. שוי"ר - שלום וישע רב
13. ע"ד - על דבר
14. א"א - אי אפשר
15. ש"ק - שבת קודש

16. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
17. אי"ה - אם ירצה השם
18. כת"ר - כבוד תורתו
19. ידי"ע - ידידו עוז

# אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תמד

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** ט"ו מנחם אב תרע"ב **נמען:** החכם באשי ביפו, הרב בן ציון עוזיאל

רב מאיטליה שואל על מורה לבית ספר לפלאשים: עליו לדעת לשון הקודש ודקדוק, היסטוריה יהודית ואיטלקית, ולהיות תלמיד חכם ירא שמים ובעל רגש, והשכר 2,000 פרנק לשנה עם מזון ודירה. הרב קוק לא מצא מועמד בין האשכנזים, ומבקש מהרב עוזיאל לחפש בין הספרדים.

### עיקרי הדברים

- מורה לפלאשים באיטליה.
- חיפוש מועמד ספרדי.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], טו"ב מנ"א[2] [ט"ו במנחם אב] תרע"ב[3].

כ'[4] ידי"נ[5] הרה"ג[6] החה"ש[7] כמוהר"ר[8] בן ציון עוזיאל [הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל, הרב הספרדי של יפו] שליט"א[9], חכם באשי בעה"ק[10] יפו ואגפי ת"ו[11], שלו'[12] וברכה.

אתכבד בזה לדרוש מכת"ר[13], ידידי, ע"ד[14] אשר נשאלתי מאחד הרבנים הגדולים בחו"ל[15] אם נוכל למצא באי'[16] מורה בעד בני הפלשים, [בעד בני הפלשים, יהודי אתיופיה, שהוקם עבורם בית ספר באיטליה ביוזמת ד"ר יעקב פייטלוביץ] שמיסדים עבורם בית ספר, במדינת איטליא. תנאי הידיעות הם לשה"ק[17] ודקדוק, ובקיאות בדברי ימי ישראל וידיעה הגונה בלשון האיטלקי, ועל כולם שיהי'[18] ת"ח[19] חשוב וירא"א[20] בעל רגש קודש, שיוכל להלהיב בדבריו את לב נדחי צאן קדשים אלה, להתקשר בעבותות אהבת התורה והיהדות באמונת אומן יראת ד', שכרו יקבל שני אלפים פרנק לשנה, חוץ ממזון ודירה. כפי הנראה יוכל מורה כזה להתעלות במצבו, כשיהי'[21] עובד באמונה. וכאשר לא אמצא מצעירי האשכנזים, הנודעים באה"ק[22], איש המוכשר למשרה זו, אבקש מכת"ר אולי יודע או יוכל להודע מכזה בין הספרדים, ייטיב נא בחסדו להודיעני במוקדם האפשרי, בעבור המצוה.

והנני בזה ידי"ע[23] דוש"ת[24] באה"ר[25],

**הק' אברהם יצחק ה"ק**

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
4. כ' - כבוד
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. הרה"ג - הרב הגאון
7. החה"ש - החיים והשלום
8. כמוהר"ר - כמורנו הרב רבי
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

10. בעה"ק - בעיר הקודש
11. ת"ו - תבנה ותכונן
12. שלו' - שלום
13. מכת"ר - מכבוד תורתו
14. ע"ד - על דבר
15. בחו"ל - בחוץ לארץ
16. בא"י - בארץ ישראל
17. לשה"ק - לשון הקודש
18. שיהי' - שיהיה
19. ת"ח - תלמידי חכמים
20. וירא"א - וירא אלקים
21. כשיהי' - כשיהיה
22. באה"ק - בארץ הקודש
23. ידי"ע - ידידו עוז
24. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
25. באה"ר - באהבה רבה

# אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תנ

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** ה' אלול תרע"ב **נמען:** הרב נ' ירוזלימסקי, אב בית דין ליובאן

עשרת הרובלים שנשלחו לפועלים כשרים מונחים עם סכום נוסף, ונועדו לבניית בית למשפחת פועלים תימנים יראי שמים. בית כזה עולה אלף פרנק.

### עיקרי הדברים

- בית לפועלים תימנים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ה' אלול, תרע"ב[2].

שלו'[3] רב וכוה"ט[4] לכבוד הרב הגאון מוהר"נ[5] יערוזאלימסק נ"י[6] האבד"ק[7] ליובאן יצ"ו[8].

ע"ד[9] הסך עשרה רו"כ[10] שלטובת הפועלים הכשרים, הנם מונחים עדיין ת"י עם איזה סכום, שנשלח לי למטרה זו. ואקוה לקבץ על-יד עד כדי בניית. בית למשפחה של יהודים תימנים, שבאים כעת לעה"ק[11], [בשנים תרע"א-תרע"ב עלו יהודים רבים מתימן, בעקבות שליחותו של שמואל יבנאלי, ועבדו כפועלים במושבות] להיות פועלים במושבות, והם יהודים כשרים וירי"א[12], ומהדרים במצות, ומצוה רבה לעזור לישובם באה"ק[13].

והנני בזה חותם בברכה, כנה"ר[14] ונפש ידידו דוש"ת[15],

**הק' אברהם יצחק ה"ק**

לבית בעד משפחה של פועל תימני, נדרש אלף פרנק. הנ"ל[16]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
3. שלו' - שלום
4. וכוה"ט - וכתיבה וחתימה טובה
5. מוהר"נ - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות נ (כגון נתן / נחום / נפתלי / נחמן) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. נ"י - נרו יאיר
7. האבד"ק - האב בית דין קהילת
8. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
9. ע"ד - על דבר
10. רו"כ - רובל כסף
11. לעה"ק - לעיר הקודש
12. וירי"א - וירא אלקים
13. באה"ק - בארץ הקודש
14. כנה"ר - כנפשו הרמה
15. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
16. הנ"ל - הנזכר לעיל

# אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תסב

## תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** ב' מרחשוון תרע"ג - יפו **נמען:** המשרד הארץ־ישראלי

המגרש ברחובות, שעליו נחתם חוזה לבניית בתים לתימנים, מתוכנן עתה לבתים לפועלים אשכנזים. הרב קוק מזכיר שכל החוזה נבנה על תנאי שהמגרש מיועד לתימנים.

### עיקרי הדברים

- מגרש לפועלים תימנים ברחובות.
- שמירת תנאי החוזה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ב' מ"ח תרע"ג[4].

לכבוד המשרד הא"י[5]. [המשרד הארץ ישראלי של ההסתדרות הציונית] פה, שלו"[6],

הגיעני מרחובות מכתב, שבו כתוב שהמגרש, אשר עשינו ביניינו חוזה לבנות עליו בתים בשביל התימנים, [מגרש ברחובות שיועד לשכונת העולים מתימן] חפצים לבנות עליו בתים בשביל פועלים אשכנזים.

הנני מתכבד בזה להודיע לכבוד המשרד, שכל עיקר החוזה שלנו בנוי הוא דוקא על תנאי זה, למטרה של התישבות הפועלים התימנים, ואי אפשר לנו לא להחכיר וגם לא למכור לטובת ישוב התימנים, שזה היה תמיד כל דברינו בעת אשר החילונו לדבר בענין זה.

הנני מחכה לתשובתם הנכבדה להרגיע רוחי, שהמטרה שאליה כיוננו מראש לא תשתנה, והמגרש הנ"ל[7] יתישב רק בפועלים תימנים.

**ברגשי כבוד וברכה, הק'**

**אברהם יצחק ה"ק**

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. הא"י - הארץ ישראל
6. שלו' - שלום
7. הנ"ל - הנזכר לעיל

# אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תפד

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** כ"ט טבת תרע"ג - יפו **נמען:** הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל, חכם באשי ביפו

על הקצב: בתחילה סבר הרב קוק שאין בו שיתוף גוי, אבל משנודע לו שהדבר מרבה את ידי הגויים בענף, אין דעתו נוחה. בעניין צדקת טבריה: מה שהיה בידו כבר נמסר, ואם יתברר שאין שם צורך, ראוי להעביר את הכסף למקום שהצורך בו גדול יותר.

### עיקרי הדברים

- התנגדות לשיתוף גוי בקצבות.
- חלוקת צדקה לפי הצורך.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ט טבת תרע"ג[4].

כ'[5] ידי"נ[6] הרה"ג[7] רבמ"ח[8] עוזיאל [הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל, החכם באשי של יפו] נ"י[9], ח"ב[10] פעה"ק[11] ואגפי ת"ו, שוי"ר[12]

ע"ד[13] הקצב, מתחילה חשבתי שהוא בלא שיתוף גוי, אבל כשנודע לי שאנו מרבים ידי גויים בזה, אין דעתי נוחה מזה כלל. די לנו יסורים מהגויים הקצבים, ואין כדאי להוסיף.

ע"ד הצדקה של טברי'. מה שהי'[14] ת"י מסרתי כבר, ואולי יובא עוד. אם יבורר ששם אין צורך בתמיכה, כמובן שנכון לשנות למקום שהצורך יותר גדול.

בכבוד וברכה

**הק' אברהם יצחק ה"ק**

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. כ' - כבוד
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. הרה"ג - הרב הגאון
8. רבמ"ח - רבי ברוך מ... ח... - שם אדם
9. נ"י - נרו יאיר
10. ח"ב - חכם באשי
11. פעה"ק - פה עיר הקודש
12. שוי"ר - שלום וישע רב
13. ע"ד - על דבר
14. שהי' - שהיה

# אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תצב

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** י"ט שבט תרע"ג - יפו **נמען:** הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל

הרב קוק שואל כמה כסף נשלח מעדת הספרדים ביפו לטבריה, והאם לפי הערכתו הנדיבים הספרדים יסכימו שהנדבה תחולק לנצרכים ספרדים ואשכנזים בלי הבדל.

### עיקרי הדברים

- חלוקת נדבות טבריה בין עדות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ט שבט תרע"ג[4],

כ"[5] ידי"נ[6] הרה"ג[7] החה"ש[8] מו"ה[9] בן ציון חי עוזיאל [הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל, החכם באשי של יפו] נ"י[10], ח"ב[11] פעה"ק[12] ואגפי ת"ו,

יטיב נא כ' להודיעני בטובו כמה הוא הסכום, שנשלח מיד כ"ת[13] ומעדת הספרדים בכלל לטבריה מפעה"ק[14] ת"ו.

גם אם נאות הדבר מצד המנדבים הספרדים, ע"פ[15] השערתו, שנדבתם תחולק באין הבדל בין הנצרכים ספרדים ואשכנזים ביחד.

מטובו להשיבני ע"י[16] מוכ"ז[17], בכבוד וחבה,

**הק' אברהם יצחק הכהן קוק**

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. כ' - כבוד
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. הרה"ג - הרב הגאון
8. החה"ש - החיים והשלום
9. מו"ה - מורנו הרב
10. נ"י - נרו יאיר
11. ח"ב - חכם באשי
12. פעה"ק - פה עיר הקודש
13. כ"ת - כבוד תורתו
14. מפעה"ק - מפה עיר הקודש
15. ע"פ - על פי
16. ע"י - על ידי
17. מוכ"ז - מוסר כתב זה

# אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תק

## תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** כ' שבט תרע"ג - יפו **נמען:** הרב משה קליערס ורבני הספרדים בטבריה

בעניין חלוקת הנדבות מיפו לנצרכי טבריה: אם הספרדים מסכימים, גם האשכנזים מסכימים שהכול יחולק שווה בשווה, בלי הבדל עדות. 'האחווה והשלום... גדולה מכל הקפידות של דקדוקי כספים'. בהערה לרב זריהן: אינו מכיר ספר 'חוכמתא רבתא דשמואל'.

### עיקרי הדברים

- חלוקה שווה בין ספרדים לאשכנזים.
- אחווה מעל דקדוקי כספים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ' שבט תרע"ג[4]

לכבוד ידי"נ[5] הרבנים הגאונים, מאורי אור בתורה וביראת ד' טהורה.

כקש"ת[6] מוהר"ר[7] משה קליערס [הרב משה קליערס, רבה של טבריה] שליט"א[8], הגאב"ד[9] דכללות אשכנזים דעה"ק[10] טבריא ת"ו, וחו"ר[11] כללות הספרדים [וחכמי ורבני העדה הספרדית] יצ"ו[12], לכולם עתרת ברכה ושלו'[13], ולמאן דחזי לי, [ולמי שראה אותי (ארמית)]

ביחוד, מיודעי ומכירי הרב הגאון מוהר"י[14] זריהן [הרב יעקב זריהן, מרבני טבריה הספרדים] שליט"א, ברכה מיוחדת באה"ר[15].

אחדשה"ט[16] באה"ר,

בדבר שני כתובים הבאים כאחד מכתבי קדשם ע"ד[17] חילוק הנדבות דפעה"ק[18] ת"ו בין הנצרכים שבקהילות הספרדים והאשכנזים. דעתי העני' מסכמת, שאם מצד הספרדים אין מניעה שכל המקובץ יחולק שוה בשוה, לפי הסכמת נבררים משני הצדדים, ובלא קפידא על הכרעת המנדבים בריבויים, בלא הפרש בין אשכנזים לספרדים, גם דעתנו מסכמת לזה, שמצד כללות האשכנזים לא תהי'[19] בזה שום קפידא. והאחוה והשלו'[20] הכללי, וההוראה המעשית שהננו כולנו אחים בני אב אחד אבינו שבשמים ב"ה היא גדולה מכל הקפידות של דקדוקי כספים ודומיהן, והשי"ת[21] ישפת שלו'[22] רב על עמו ועל יראיו וחושבי שמו, ויאושרו כולם בארץ חמדה לאורך ימים טובים, ונזכה מהרה לאור גאולה ותשועת עולמים, כנה"ר[23] ונפש קשור באהבתם ודוש"ת[24] באה"ר,

**הק' אברהם יצחק ה"ק**

לכ'[25] הה"ג[26] ר"י זריהן נ"י[27],

ס' "חוכמתא רבתא דשמואל" לא ראיתי, ואולי כונתו ע"ס[28] "חוכמתא רבתא דשלמה" או על "ברייתא דשמואל הקטן". ["ברייתא דשמואל", חיבור קדום באסטרונומיה] ויברר נא כת"ר[29] דבריו בטובו.

# ידי"ע הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. כקש"ת - כבוד קדושת שם תפארתו
7. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. הגאב"ד - הגאון אב בית דין
10. דעה"ק - דעיר הקודש
11. וחו"ר - וחכמים ורבנים
12. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
13. ושלו' - ושלום
14. מוהר"י - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
15. באה"ר - באהבה רבה
16. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
17. ע"ד - על דבר
18. דפעה"ק - דפה עיר הקודש
19. תהי' - תהיה
20. והשלו' - והשלום
21. והשי"ת - והשם יתברך
22. שלו' - שלום
23. כנה"ר - כנפשו הרמה
24. ודוש"ת - ודורש שלומו ותורתו
25. לכ' - לכבוד
26. ההי"ג - הרב הגאון
27. נ"י - נרו יאיר
28. ע"ס - על ספר
29. כת"ר - כבוד תורתו

# אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקנו

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** כ"ח סיון תרע"ג - יפו **נמען:** ועד הכשרות ביפו

הרב קוק אינו מסכים לצמצם את ההבדלה בין ישראל לעמים בענייני שחיטה, שהושגה בעמל רב. אם יתחילו להסיג את הגבול, ממאתיים אמה יגיעו למאה ואחר כך לתערובת. הוועד צריך להוסיף עוז בכשרות, ולא לגרוע בשביל מטרות אחרות. בענייני כשרות מוטב לדבר בעל פה.

### עיקרי הדברים

- אין לצמצם את ההבדלה בשחיטה.
- חיזוק הכשרות.
- דיבור בעל פה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ח סיון תרע"ג[4],

לכ'[5] ועד הכשרות והנכבד, [ועד הכשרות של יפו] פעה"ק[6] ת"ו, שלו'[7],

בתשובה על יקרתם, מכ"ז דנא, [מכ"ז בחודש הזה (ארמית)] אתכבד להודיע לכ' הועד, שאי אפשר לי להסכים למעט את גבול ההבדלה [להקטין את המרחק שנקבע בין בית המטבחיים של היהודים לזה של הנכרים] שבין ישראל לעמים, בעניני השחיטה, שת"ל[8] עלתה בידינו ברב עמל וצער. ואם חלילה תתחילו להסיג את הגבול [להזיז את הגבול (דברים יט, יד)] העומד, ממאתים אמה יבא למאה, וממאה להתקרבות ותערובות גופים, ח"ו[9], כאשר סבלנו מזה. ואם לא הי'[10] כאן אלא לעז [ואפילו אם יש כאן רק חשש לדיבה] בדבר גדול כזה, ג"כ[11] אין כדאי לשנות.

בכלל חפץ ומקוה אני שיראה הועד הנכבד שלנו את כחו, בהוספת עז להכשרות וגדריה, ולא בגרעון, בשביל מטרות אחרות, שע"ז[12] יש ב"ה דואגים זולתו.

אמצא נכון להעיר, שבעניני הכשרות הנדרשים, שהם כהררים התלויים בשערה, [חגיגה י] יהי'[13] מצוי ביניינו דוקא דבור-פה, ואינו דומה ההסבר המבואר בלשון לכתב. ואע"פ[14] שאין ראי'[15] לדבר זכר לדבר: [אף על פי שאין זו ראיה, יש כאן רמז לדבר (לשון חז"ל)] אז נדברו יראי ד' וגו'[16] ויקשב ד' וגו'. [מלאכי ג, טז]

בכבוד וברכה, ברכת אהבה ושלו'[17],

**הק' אברהם יצחק ה"ק**

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. לכ' - לכבוד
6. פעה"ק - פה עיר הקודש

7. שלו׳ – שלום
8. שת״ל – שתודה לא-ל
9. ח״ו – חס ושלום
10. הי׳ – היה
11. ג״כ – גם כן
12. שע״ז – שעל זה
13. יהי׳ – יהיה
14. ואע״פ – ואף על פי
15. ראי׳ – ראיה
16. וגו׳ – וגומר (וכן הלאה בפסוק)
17. ושלו׳ – ושלום

# אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקנט

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** ח' תמוז תרע"ג - יפו **נמען:** הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל

התלונה על פגיעה בנימוס של השוחטים היא עלילה: חובתם לא לשחוט לקצב חדש בלי הסכמת הרב. התלונה על מסירה לגויים בעניין השוחט הספרדי תתברר, ולא יהיה משוא פנים, אבל גם אין לשתוק על לשון הרע. איחוד השחיטה צריך הכנה רבה, וכל מגמתו היא אחדות ושלום.

### עיקרי הדברים

- עלילה על השוחטים.
- בירור תלונת מסירה.
- איחוד השחיטה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח' תמוז תרע"ג[4]

חביבי הרה"ג[5] ב"צ[6] עוזיאל [הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל, החכם באשי של יפו] נ"י[7], ח"ב[8] פה ואגפי, שלו'[9].

ע"ד[10] פגיעת הנימוס של השובי"ם[11], חקרתי ונודע לי שהיא עלילה בדוי' ממאן-דהו. מה שאין בכחם לשחוט לקצב חדש בלא הסכמתי כשאני בעיר, ובפקודת הרש"ס[12] כשאני מחו"ל[13], ["ראש השוחטים"] זאת היא חובתם, וכן א"א[14] להם לראות סכין של שו"ב[15] חדש בלא רשות, ואין זה נגד הנימוס, כ"א[16] בנימוס.

וע"ד[17] הקובלנא של המסירה לגויים על השו"ב[18] הספרדי, צועקים הם חמס שהיא דבת שוא והוצאת ש"ר ממש, ותובעים הם שהטוענים ככה יבאו היום בשעה א' אירופית אצלי לברר הדברים. כמובן לא אשא להם פנים אם עשו ככה, ולהיפך ג"כ[19] א"א לשתוק על לישנא תליתאה כזאת.

וע"ד איחוד השחיטה בכלל, אם נסכים ככה, הלא צריכים להכנה רבה, בין מצד עמקי ההלכות בין מצד חפץ הקהילות, וכל מגמתי היא אחדות ושלו'[20] בישראל, בעה"י[21].

בברכה וידידות,

**הק' אברהם יצחק ה"ק**

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. הרה"ג - הרב הגאון
6. ב"צ - בן ציון
7. נ"י - נרו יאיר
8. ח"ב - חכם באשי
9. שלו' - שלום

10. ע"ד - על דבר
11. השובי"ם - השוחטים ובודקים
12. הרש"ס - הרב שמואל סלאנט
13. מחו"ל - מחוץ לארץ
14. א"א - אי אפשר
15. שו"ב - שוחט ובודק
16. כ"א - כי אם
17. וע"ד - ועל דבר
18. השו"ב - השוחט ובודק
19. ג"כ - גם כן
20. ושלו' - ושלום
21. בעה"י - בעזרת השם יתברך

# אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקס

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** ח' תמוז תרע"ג - יפו **נמען:** הוועד הכללי ביפו

לפני נסיעתו למושבות: אין לצוות דבר לשוחטים האשכנזים בלי הסכמת הרב קוק או הרב ש' סלונים. איחוד השחיטה עם הספרדים הוא אידיאל, אבל יש עיכובים בדין, ואין לזלזל בכך לפני שהכול מתוקן. בהיעדרם ממונה הדיין ר' זלמן ש"ך.

### עיקרי הדברים

- סמכות על השחיטה.
- איחוד השחיטה - אידיאל זהיר.
- מינוי ממלא מקום.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח' תמוז תרע"ג[4]

לכבוד הועד הנכבד, ועד הכללי דפעה"ק[5] ת"ו, שלו'[6]

הנני מוכרח כעת לנסע למושבות, ואני מלא צער על ערבובי דברים שנתהוו במצב השחיטה פה, ומוצא אני את עצמי מחוייב להעיר את כ'[7] הועד שלא יצוה שום ענין, הנוגע אפילו בדרך רחוק, להשובי"ם[8] בעניני הנאמנות והכשרות, הנוגעים לשחיטת האשכנזים, בלא הסכמתי, ובמשך זמן שהיתי מחוץ לעיר, בלא הסכמת הר"ש[9] סלונים. [הרב שניאור זלמן סלונים, רב ביפו] השחיטה של הספרדים לא נתאחדה עד כה עמנו, וישנם כמה עיכובים בדין תורה, לאיחוד זה. אמנם אפשר להסירם ע"י[10] תקנות קבועות, והדבר נחשב אצלי לאחד האידיאלים החשובים, אבל מסופק הדבר אם נוכל להגשימם לפי מצב העדה כעת, ואם גם נוכל, חלילה לזלזל בזה טרם שנעשה הכל כתיקון.

בכבוד נעלה ובברכת ד' מציון,

**הק' אברהם יצחק ה"ק**

נ. ב. שמעתי שגם הרש"ס[11] נ"י[12] נוסע על איזה משך זמן. הנני מעמיד לעניני השחיטה פה את הד"צ[13] הרב ר'[14] זלמן ש"ך נ"י, עד שובנו בע"ה[15]. הנ"ל[16].

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. דפעה"ק - דפה עיר הקודש
6. שלו' - שלום
7. כ' - כבוד
8. להשובי"ם - להשוחטים והבודקים
9. הר"ש - הרב רבי שם שמתחיל באות ש (כגון שמואל / שלמה / שמעון / שמחה / שאול) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם

10. ע"י – על ידי
11. הרש"ס – הרב שמואל סלאנט
12. נ"י – נרו יאיר
13. הד"צ – הדין צדק
14. ר' – רבי
15. בע"ה – בעזרת השם
16. הנ"ל – הנזכר לעיל

# אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקסה

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** כ"ד תמוז תרע"ג - ירושלים **נמען:** מערכת 'החרות'

תשובה למאמר 'שגגת רב': הרב קוק שמח על רגש האחדות, אבל המודעה שלו (על שחיטה ספרדית) אינה פוגעת באחדות ולא בספרדים. כל עדה חייבת במנהגי אבותיה, כמו יום טוב שני של גלויות, ואין בזה תרעומת. אפשר לתקן את אי־הנעימויות בתקנות מסודרות, אבל לא בזלזול במסורת, שהוא 'אנדרולומוסיה'.

### עיקרי הדברים

- אין פגיעה בספרדים.
- כל עדה במנהגיה.
- תיקון בתקנות, לא בזלזול.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ירושלים ת"ו[2], כ"ד תמוז תרע"ג[3]

(למערכת החרות) [עיתון "החרות" הירושלמי, בטאון ספרדי]

מערכת נכבדה,

שמחתי לראות את הטון החריף נגדי במאמר "שגגת רב", [מאמר שתקף את הרב קוק על מודעה שפרסם, שבה הזהיר את האשכנזים לשמור על מנהגיהם בכשרות ולא לסמוך על שחיטת הספרדים] שהוא לי לעדה על רגש אחדות האומה ההולך ומפעם בתוך מחננו, שהוא לנו אות חיים. ואתכבד בזה להודיע לרבים, שאין במודעה שלי שום פגם חלילה לשאיפת אחדות האומה, שאנו חפצים בה בכל לב בכל מקומות פזורנו, וביותר בארצנו הקדושה. וכמו-כן אין בזה שום עלבון לאחינו הספרדים, שאנו מכבדים אותם בכל לב ונפש ומתכבדים בם, כשם שהם מכבדים אותנו ומתכבדים בנו. אמת הדבר שהגלות גרמה הרבה לחילופי ההוראות [בין מנהגי האשכנזים לספרדים] והמנהגים, שבין חלקי האומה שנתפזרו, אבל לא ע"י[4] זלזול במסורת מורשת אבות נוכל לתקן דבר זה. שאיפה נעלה היא. שנוכל להוציא אל הפועל תקנות כלליות, שעל פיהן לא נסבול מאלה הפרודים, ואף-על-פי שאינם פוגמים את האחדות הפנימית, שהרי אנחנו מודים זה לזה, שכל אחד חייב להזהר במנהגי אבותיו ולשמר את קבלתם. וכשם שאין רושם של תרעומות בין אחינו שבגולה וביניינו על דבר יום טוב שני של גלויות [יום טוב שני הנהוג בחו"ל ולא בארץ ישראל] שהם חייבים להזהר בו, ולא אנו, כך אין רושם של תרעומות באמת בין אחינו הספרדים וביניינו, בשביל החילוקים שבהוראות שכל אחד מהצדדים מתנהג בהם, על פי הוראות רבותיו, שכולנו יחד מתפארים בהם, ודוגלים בשם כבודם ז"ל[5].

מכל-מקום אע"פ[6] שמקום לתרעומות אין כאן, אבל אי-נעימות ודאי מסבב הענין, ולפעמים ג"כ[7] איזה הכבדה והפסד ממון, שראוי לנו להשתדל לסלקם כמה דאפשר, אבל זה יתכן להיות רק בדרך של תקנה וסידור, אבל אם ע"י זלזול והקלת ראש בעניני הדת, יפרצו הגדרים הללו שגדרו אבות, אין זה בנין של

אחדות, כ"א[8] אנדרולומוסיה וערבוביה, [מהומה ובלבול] שהחובה מוטלת על כל מי שאחריות רוחנית מוטלת עליו, להעיר בזה את לב הציבור. וזאת היתה חובתי שעשיתיה בלב מלא אמון ואהבה בלא מצרים, לכללות האומה הגוי כולו.

ברגשי כבוד אין קץ ובברכת שלו'[9] לכללות עם ד' בארץ חמדתו,

**הק' אברהם יצחק הכהן קוק**

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
4. ע"י - על ידי
5. ז"ל - זכרונו לברכה
6. אע"פ - אף על פי
7. ג"כ - גם כן
8. כ"א - כי אם
9. שלו' - שלום

# אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקסו

## תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** כ"ד תמוז תרע"ג **נמען:** ישראל טלר

חילוקי המנהגים אינם פוגמים באחווה כשכל עדה מכבדת את חברתה; הגוונים השונים הם 'עושר רוח' שמתקבץ בהרמוניה. המסורות החלקיות קיימות עד שהאומה תתארגן, ואז יקום בית דין גדול במקדש, 'וממנו תצא תורה אחת לכל ישראל'. מי שהורס את המסורות בזלזול מאחר את הגאולה.

### עיקרי הדברים

- גוונים - עושר רוח.
- בית דין גדול עתידי.
- זלזול מאחר את הגאולה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"ד תמוז תרע"ג[2]

אדוני הישיש היקר מר ישראל טלר, [ישראל טלר, יהודי זקן שכתב לרב קוק] שלו'[3].

אל תפול ברוחך, חביבי, אם ע"פ[4] המסורת יהיו קיבוצינו, שבאו מגלילות שונים, [מארצות שונות] ושחיי הדת נתפתחו אצלם בצורות שונות, צריכים להחזיק כל אחד במנהגיו ומסורותיו, ממה שלבך יהמה איכה תשוב אלינו האחדות הלאומית. כי שתי תשובות בדבר. האחת, אין חילוקי ההוראות [חילוקי ההוראות, המנהגים ההלכתיים] והמנהגים השונים פוגמים את האחוה, בזמן שכל אחד מכבד את המסורת של חברו, ועוד יש בחילופי הגוונים משום עושר רוח, המתקבץ בצורה הרמונית בכללות האומה. אמנם גם אם יהיה חלק מן השינויים הללו, שבין בני גלילות שונים, מעכב מעט את החטיבה המיוחדת, [האחדות של העם] לא יהיה דבר זה צרה עולמית. [צרה לדורות] להמסורות הללו יש מקום בערך חלקי ומקומי רק כל זמן שלא נתארגנה האומה יפה ולא העמידה לה את כל מוסדותיה החיצונים והפנימיים, וכל המקשר בהם, אבל בעת הגמר של הצביון הלאומי במלואו, אז מכריחה המסורת בעצמה אותנו להעמיד בי"ד[5] גדול כללי לכל האומה דוקא, במקום אשר יבחר ד', [דברים יב, יא] במרכז הקודש הנצחי של האומה, בבית המקדש, וממנו תצא תורה אחת לכל ישראל, אז נחיה ע"פ מסורת חיה המפכה מנשמת האומה ומאוגדת באגד מלא חיים עם תורת אלהיה. וכדי לבא לחיי-עולם כאלה, שאנחנו כ"כ[6] עורגים להם, צריכים אנחנו לעבור את הפרוזדור של חיי שעה, [על פי אבות ד, טז] שצביונו היסודי הוא הכבוד והאמון אשר ירחש לבבנו לכל חלק מחלקי האומה, להמסורות החלקיות של חלק זולתו.

וכל המקדים ומהרס המסורות החלקיות בדרך זלזול אינו אלא מכניס מהומה באומה והוספת פחדנות וחשד מכל מפלגה על חברתה. אלה הדברים אינם מקדימים את גאולתנו, אלא מאחרים אותה. ונקוה לימים אשר עץ אפרים ועץ יהודה יהיה לעץ אחד, [על פי יחזקאל לז, טז-כב] וישראל יהיה גוי אחד בארץ, כי יקבצו עליו כל נקבציו.

## הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
3. שלו' - שלום
4. ע"פ - על פי
5. בי"ד - בית דין
6. כ"כ - כל כך

# אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקסח

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** ג' מנחם אב תרע"ג  **נמען:** ח' מ' מיכלין

המודעה נכתבה כשנפתח ביפו אטליז ספרדי והמון אשכנזי קנה בו, דבר שלא היה כמותו. לכן פנה הרב קוק לאשכנזים, ולא לספרדים, שלא שמע עליהם פרצה. דבריו נאמרו 'בחיבת אחים במידה אחת' לשני הבתים.

### עיקרי הדברים

- רקע המודעה.
- חיבה שווה לשתי העדות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ג' מנ"א[2] תרע"ג[3]

ידידי הרה"ח[4] הנכבד מר ח, מ. מיכלין [חיים מיכל מיכלין, סופר ואיש ציבור ירושלמי] נ"י[5], שלו'[6] וברכה.

בתשובה על הערתו הנכבדה, אתכבד להודיע לכבודו, שהמודעה כתבתי ע"י[7] מעשה שהודיעוני מיפו, שנפתח איטליז [קצביה] של שחיטה ספרדית לגסות [לבהמות גסות, בקר] מה שלא היה עד כה, והמון אשכנזי לוקח משם בשר, מה שלא נעשה כן מעולם ביפו ולא בכל קהילה שיש בה אשכנזים וספרדים מסודרים לעדות בתכסיסיהם. [במנהגיהם] ומתוך כך הייתי מוכרח לפנות להאשכנזים, שבאה לי הידיעה שאצלם נפרץ הדבר, ולא להספרדים שלא שמעתי עליהם שום פרצה מחודשת. וכאשר ביפו יודעים הכל את הענין בנימוקו, [בטעמו] לא ראיתי צורך לפרש הדבר במודעתי. והנני חושב בצדק, ששום ישר-לב לא ימצא מקום תרעומות על דברי, שיצאו בתום לבב וברחשי כבוד וחבה גמורים ושוים לשני בתי ישראל החביבים, חבת אחים אהובים במדה אחת, הממלאה כל חדרי כליות ולב, רגשי אמונים וידידות עמוקים.

ידידו חותם בברכת צפיית ישועת חומות וחיל לעיר שחוברה יחד [על פי תהלים קכב, ג; וירושלמי חגיגה ג, ו: "עיר שהיא עושה כל ישראל חברים"] לכל בית ישראל בב"א[8].

**הק' אברהם יצחק הכהן קוק**

1. ב"ה – ברוך השם
2. מנ"א – מנחם אב
3. תרע"ג – השנה תרע"ג (1912/1913)
4. הרה"ח – הרב החסיד
5. נ"י – נרו יאיר
6. שלו' – שלום
7. ע"י – על ידי
8. בב"א – במהרה בימינו אמן

# אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקעח

## תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** בי אלול תרע"ג **נמען:** הרב צבי הלוי לויטס, רב לינקובה

הרב קוק מודה על העזרה לר' יהושע לייב זטלר. בעניין המודעה על השחיטה: היא נתלתה ביפו, לא בירושלים. השחיטה הספרדית תמיד הייתה נפרדת. כשנפתח אטליז ספרדי לבהמות גסות במחיר זול והאשכנזים קנו בו, יצאה מזה 'חורבא' - אחיזה בקולות של שתי השיטות. פרוצים התנגדו בשם האחדות, והרב קוק השיב שעיקר האחדות הוא שמירת התורה. (הסוף חסר.)

### עיקרי הדברים

- המלצה על זטלר.
- רקע המודעה על השחיטה.
- האחדות האמיתית - שמירת התורה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], בי אלול תרע"ג[2]

שפעת שלו'[3] וברכה מקודש, וכוח"ט[4] בספרן של צ"ג לכבוד ידי"נ[5] רב רחימאי הרב הגאון המובהק אוצר תו"י[6] טהורה מוהר"ר[7] צבי הלוי לעוויטאס [הרב צבי הלוי לוויטס, רבה של לינקובה שבליטא] שליט"א[8], הגאבד"ק[9] לינקאווא יצ"ו[10], וכא"ל[11] שוי"ר[12].

אחדשה"ט[13] באה"ר[14], שמחתי ביקרת כ"ג[15] ידי"נ מר שליט"א, ורב תודות למר על הטוב אשר יקוה לעשות להיקר ר'[16] יהושע ליב זעטלער נ"י[17], כי הוא ראוי והגון להשתדל בעדו בכל תוקף, ומה טוב שיואיל לכתוב בטובו עבורו להגרה"ע[18] [ככל הנראה הרב חיים עוזר גרודזנסקי מווילנה] נ"י וגבאי הכולל בירושת"ו[19].

ע"ד[20] המודעה שלי בענין שחיטת הספרדים והאשכנזים, [המחלוקת ביפו על מכירת בשר בהמות גסות משחיטת הספרדים לאשכנזים] לא בירושלים נדבקו מודעות בשמי, כ"א[21] ביפו. וזה בא ע"י[22] מעשה, כי מעולם היתה השחיטה הספרדית בפני עצמה מפני חילופי ההוראות, וכ"ה בירושת"ו ובכל אה"ק[23] בכלל, וביפו לא היתה לספרדים שחיטה של גסות בכלל, כ"א דקות, והי'[24] מספיק רק לספרדים, ועתה בשבתי במושבה רחובות בימי הקיץ, להנפש מעט מעמלי כדרכי בכל שנה, בא אלי מכתב מועד הכשרות שיש ביפו, מיראים וחרדים ע"ד ד' מקהלות אשכנזים, שנפרצה פרצה חדשה, שהספרדים פתחו מקולין של גסות, והורידו המקח, וההמון האשכנזי קונה משם, נגד הנהוג מאז בעיה"ק[25] ובכל א"י[26], ובאמת נפיק מיניה חורבא לאחוז בקולי דמר ודמר, ותקלה לכל האשכנזים הבאים ליפו, שלא יוכלו לאכול בשר, כי אין אוכלים משחיטת הספרדים ובדיקתם כל ירי"א[27] מאשכנזים בכל א"י. ומטעמים הללו כתבתי המודעה הנ"ל[28]. ונתתי להם רשות לפרסמה וכן עשו, וב"ה[29] הועיל הדבר הרבה, וכל מיושבי הדעה מסכימים שהדבר נכון, רק מבני פריצי עמנו קמו נגד זה, בטענה שהוא נגד האחדות הלאומית, ואנכי הסברתי להם שעיקר האחדות הלאומית היא שמירת תוה"ק[30] לכל פרטיה, ואנחנו מודים שכ"א אסור

לעזוב מנהג אבותיו, ואין כאן מניעת אחדות, רק אם יצאו לתקן איזה דרך שלא תהי'[31] תקלה בשום דבר הוראה, אז אסכים ע"ז[32] בעה"י[33], והפגינו נגדי, והשבתי ע"ז מכתב קצר, ועתה נשתתקו כבר, תל"י[34].

*(חסר הסוף)*

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
3. שלו' - שלום
4. וכוח"ט - וכתיבה וחתימה טובה
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. תו"י - תורה ויראה
7. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. הגאבד"ק - הגאון אב בית דין קהילת
10. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
11. וכא"ל - וכל אשר לו
12. שוי"ר - שלום וישע רב
13. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
14. באה"ר - באהבה רבה
15. כ"ג - כבוד גאונו
16. ר' - רבי
17. נ"י - נרו יאיר
18. להגרה"ע - להגאון רבי שמות שמתחילים באותיות ה, ע (למשל: הלל + עזריאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
19. בירושת"ו - בירושלים תבנה ותכונן
20. ע"ד - על דבר
21. כ"א - כי אם
22. ע"י - על ידי
23. אה"ק - ארץ הקודש
24. והי' - והיה
25. בעיה"ק - בעיר הקודש
26. א"י - ארץ ישראל
27. יר"א - ירא אלקים
28. הנ"ל - הנזכר לעיל
29. וב"ה - וברוך השם
30. תוה"ק - תורתנו הקדושה
31. תהי' - תהיה
32. ע"ז - על זה
33. בעה"י - בעזרת השם יתברך
34. תל"י - תודה לא-ל יתברך

# אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקצט

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** כ"ז אלול תרע"ג - יפו **נמען:** הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל

הזמנה לפגישה היום בשעה שתיים, על תקנת הכשרות בעיר ועל צעדים לאיחוד השוחטים של שתי העדות.

### עיקרי הדברים

- פגישה על איחוד השחיטה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ז אלול תרע"ג[4]

ידי"נ[5] היקר הרה"ג[6] רבח"מ[7] עוזיאל [הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל, החכם באשי של יפו] נ"י[8], ח"ב[9] פעה"ק[10] ואגפי ת"ו שלו'[11] וברכת השנים.

אם יש את כ"ת[12] לקחת דברים ע"ד[13] תקנת הכשרות בעירנו, וע"ד[14] הצעדים שיוכלו לקרב את איחוד השו"ב[15] בעדותינו, [איחוד השחיטה של הקהילות האשכנזית והספרדית ביפו; ראו (כרך ב', אגרת תקעח)] בע"ה[16], אחכה להופעתו הנכבדה אלינו, עד שעה שתים אירופית, היום.

בכבוד ובה"ש, ידי"ע,

**הק' אברהם יצחק ה"ק**

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. הרה"ג - הרב הגאון
7. רבח"מ - רבי ברוך ח... מ... - שם אדם
8. נ"י - נרו יאיר
9. ח"ב - חכם באשי
10. פעה"ק - פה עיר הקודש
11. שלו' - שלום
12. כ"ת - כבוד תורתו
13. ע"ד - על דבר
14. וע"ד - ועל דבר
15. השו"ב - השוחט ובודק
16. בע"ה - בעזרת השם

# אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תריא

## תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** כ"ז תשרי תרע"ד - יפו **נמען:** הרב נתן מזוביצקי

ההודעה שלא לקנות בשר מהספרדים אינה חידוש: בכל מקום המקולין מחולקים בגלל חילוקי ההוראה. רק כשיחידים ביקשו לפרוץ את הגדר, נאלץ הרב קוק לעמוד נגדם. אין בזה פגיעה באחדות, כי כל אחד חייב במנהג אבותיו - 'אל תטוש תורת אמך'.

### עיקרי הדברים

- הפרדת המקולין - מנהג קדום.
- 'אל תטוש תורת אמך'.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ז תשרי תרע"ד[4]

שלו'[5] וברכה מקודש לידידי היקר הרב המופלג בתוי"ר[6] מצויין ונכבד מו"ה[7] נתן מאזאוויעצקי שליט"א[8].

אחדשה"ט[9] באה"ר[10],

שמחתי ביקרת מכתבו, בהודעי משלומו הטוב, ומכל אשר לו, ומשלו'[11] אחינו הרחוקים הנושאים עין ולב לאה"ק[12]. יחזק ד' רוחם וחילם לעבוד לטובת עם ד' הגוי כולו, ושיבתו לאדמת קדשו, ודי עליהם יראה בשפעת ברכתו.

ע"י[13] הודעתי שלא לקנות בשר מהספרדים, [ראו (כרך ב', אגרת תקעח)] אין זה דבר חדש, וכמו בכ"מ[14] שאחינו אלה שרויים יחד עם האשכנזים, מחולקים המקולין מפני חילוקי ההוראות, כן הוא ג"כ[15] באה"ק[16], וכן היה נהוג פה, אלא שבאו יחידים ורצו לפרוץ גדרות-עולם הללו, הוכרחתי לעמוד נגדם ולתקן כמה דאפשר. ואין בזה חלילה נגד דרכי שלו' ונגד אחדות האומה, כי הכל יודעים שכ"א חייב להזהר במנהגי אבותיו משום "אל תטוש תורת אמך", [משלי א, ח] ואין בענין זה מה להרהר כלל, ותנוח בזה דעתם של ישרי לב וורשי תורת ד' וחפצים באמת ושלו'[17] בכל לבבם.

מפני הטרדא הנני מוכרח לקצר ואחתום בכל חותמי ברכות לכבודו וכא"ל[18]. כנה"י[19] ונפש ידידו מוקירו, דורש הצלחתו וטובו כה"י[20].

**הק' אברהם יצחק ה"ק**

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. שלו' - שלום
6. בתוי"ר - בתורה ויראה

7. מו"ה - מורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
10. באה"ר - באהבה רבה
11. ומשלו"י - ומשלום
12. לאה"ק - לארץ הקודש
13. ע"י - על ידי
14. בכ"מ - בכמה מקומות
15. ג"כ - גם כן
16. באה"ק - בארץ הקודש
17. ושלו"י - ושלום
18. וכא"ל - וכל אשר לו
19. כנה"י - כנפשו היקרה
20. כה"י - כנפשו היפה

# אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תריח

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** י"ג מרחשוון תרע"ד - יפו **נמען:** ד"ר משה אוירבך

בעניין מחאת ההורים ברחובות על ההברה: אם בגלל זה ייצאו תלמידים רבים, יש לוותר. אבל לא להקציף את הגבאים, ולכן הרב קוק מצרף מכתב אליהם.

### עיקרי הדברים

- ויתור על ההברה אם יעזבו תלמידים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ג מ"ח תרעדל"ת

כ'[4] ידי"נ[5] הרה"ח[6] ר"מ[7] ד"ר[8] אויערבאך [ככל הנראה ד"ר משה אויערבך, מחנך יהודי-גרמני שעסק בארגון מוסדות חינוך תורניים בארץ] שליט"א[9], מנהל נצ"י[10] באה"ק[11] ת"ו, שלו'[12] רב.

גם אנכי קבלתי מחאה בח"י[13] ההורים, מובן שהננו חייבים לוותר, [על אמירת לימודי הקודש בהברה האשכנזית; ראו (כרך ב', אגרת תריט)] אם עי"ז[14] יצאו מאתנו המון תלמידים. אבל להקציף את הגבאים ג"כ[15] לא נכון, כי זה יזיק ליסוד הת"ת[16] להבא בעה"י[17]. ע"כ[18] הנני חושב שנכתב בזה להגבאים, שהם יראי ד' ות"ח[19], שכמונו יחשבו דרכים ויותרו לפחות כעת על ההברה, אם יראו שעי"ז[20] יצאו תלמידים שלנו לבה"ס[21] החיצוניים. והנני חותם בברכה ורב כבוד כנה"ר[22],

ידי"ע

**הק' אברהם יצחק ה"ק**

נ"ב[23]. הנני מליט בזה את מכתבי להגבאים, אם ימצא כ"ת[24] להוסיף עליו דברים, או לחתום עליו כמו שהוא, כחכמתו ויראתו יעשה. הנ"ל[25]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. כ' - כבוד
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. הרה"ח - הרב החסיד
7. ר"מ - ראש מתיבתא
8. ד"ר - דוקטור
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. נצ"י - נצח ישראל
11. באה"ק - בארץ הקודש
12. שלו' - שלום
13. בח"י - בחתימת ידי (ידם)
14. עי"ז - על ידי זה

15. ג"כ - גם כן
16. התי"ת - התלמוד תורה
17. בעה"י - בעזרת השם יתברך
18. ע"כ - על כן
19. ות"ח - ותלמידי חכמים
20. שעי"ז - שעל ידי זה
21. לבה"ס - לבית הספר
22. כנה"ר - כנפשו הרמה
23. נ"ב - נכתב בצד (תוספת למכתב)
24. כ"ת - כבוד תורתו
25. הנ"ל - הנזכר לעיל

# אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תריט

## תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** י"ג מרחשוון תרע"ד - יפו **נמען:** גבאי תלמוד התורה ברחובות

התנאי עם המורה ש"י ראובני היה שמקורות הקודש ייאמרו בהברה אשכנזית, וההסברה בספרדית. הורים רבים מאיימים להוציא את ילדיהם. אם האיום אמיתי, יש לוותר לפי שעה עד שתימצא דרך להגן על ההברה האשכנזית.

### עיקרי הדברים

- ההברה האשכנזית.
- ויתור זמני.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ג מ"ח תרע"ד[4]

כבוד אלופי הגבאים שת"ת[5] ברחובות ת"ו, הרה"ג[6] שליט"א[7], איש איש כברכתו וגודל מעלתו.

אחדשה"ט[8] באה"ר[9],

הנני מוצא לי לחובה לשחר את פני כת"ר[10], ידידי נפשי ולבבי שי'[11], אשר הואילו בטובם לקבל עליהם עוד הפעם את משרת הגבאות ליסוד מוסד הקדוש הת"ת[12] של המושבה ת"ו. וכאשר תנאי היה בינינו ובין המורה מר ש"י ראובני, [ככל הנראה המורה בתלמוד התורה ברחובות] שמקורי לימודי הקודש יאמרו בהברה האשכנזית, [מבטא העברית המסורתי של יהודי אשכנז, לעומת ההברה הספרדית שאומצה בבתי הספר החדשים] רק ההסברה והשיחות יהיו כשפת השוק של הילדים, בהברה הספרדית. וכעת קבלנו מכתב בח"י[13] הורים רבים המאיימים לקחת את בניהם מהת"ת[14], ולתתם לביה"ס[15] בשביל שינוי ההברה, ומרחוק לא נוכל לדעת אם באמת כאיומם כן הוא, או הדברים הם רק פטומי מילי ע"פ[16] איזה אגיטציא של מי שרוצה בהשלטת ההברה הספרדית בכיפה.

ע"כ[17] הננו פונים לכבוד מעלתם, שיראו נא אם ח"ו[18] ע"י[19] תיקון זה נאבד את היסוד ויצאונו הבנים, מובן שהננו מוכרחים לותר על דרישותינו, עכ"פ[20] לפי שעה, עד שנראה איך יזמין ד' לידנו להגן על ההברה מורשת אבותינו האשכנזים, לימים הבעל"ט[21]. והננו מחכים לתשובתם המוקדמת, וחותם ברגשי כבוד וברכה מרובה,

ידי"ע

**הק' אברהם יצחק ה"ק**

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)

5. שת"ת - שתלמוד תורה
6. הרה"ג - הרב הגאון
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9. באה"ר - באהבה רבה
10. כת"ר - כבוד תורתו
11. שי' - שיחיה
12. התי"ת - התלמוד תורה
13. בח"י - בחתימת ידי (ידם)
14. מהתי"ת - מהתלמוד תורה
15. לביה"ס - לבית הספר
16. ע"פ - על פי
17. ע"כ - על כן
18. ח"ו - חס ושלום
19. ע"י - על ידי
20. עכ"פ - על כל פנים
21. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה

# אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרכא

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** כ' מרחשוון תרע"ד - חדרה **נמען:** ועד חדרה

בעקבות ביקורו הראשון בחדרה, הרב קוק מציע: למנות את אברהם יבל וניסן וולפיאנסקי לממונים על ענייני דת ועל העישור; לסייע לפקח על חילול שבת; למנות מלמד לענייני קודש, שילמד גם את ילדי התימנים בלי להשחית את תמימותם בהוראה חילונית; לא לעבוד בשבת על ידי נכרי בהיתרי 'קבלנות' בלי הוראה; ולבנות מקווה לתימנים בשכונתם.

### עיקרי הדברים

- ממונים לענייני דת.
- מלמד לקודש.
- שמירה על תמימות התימנים.
- מקווה לתימנים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ד מ"ח[2] ע"ד[3], חדרה

ועד נכבד.

הנני עדיין מלא שפעות רגשות שונות מהחזיון החדש [מן המראה החדש] של המושבה היקרה, שלמרות געגועי הרבים לראות כל משכנותינו בארץ אבות לא נזדמן לי הדבר לבקר את המושבה שלכם עד כה. ברוך ד' אשר הביאני עד הלום.

ועתה אדוני החביבים, אציע לפני כבודכם את אשר הסכמתי בעצה אחת עם עמיתי הרבנים, חברי בסיור המושבות [הרבנים שהשתתפו ב"מסע הרבנים" למושבות הגליל והשומרון] כעת, ע"ד הצורך הגדול של תחיית רגשי הקודש ועניני הדת והיהדות במושבה, שהיא לנו כעת שאלה זמנית בוערת.

א. מוכרח הדבר שאמנה שני אנשים נכבדים, משלמי אמונים, שהם יהיו המתווכים בעניני הדת הנחוצים לתיקון, והדבר הפרטי של עבודתם ביחוד הוא עסק הפרשת תרומ"ע[4], שהוא נוגע כבר למכשול רבים גם מחוץ למושבה. כעת מצאתי נכונים לזה האדונים אברהם יבל וניסן וואלפיאנסקי, ואתכבד לדרש מהועד תמיכה רוחנית למינוי זה.

ב. הועד יעזר להממונים הנ"ל[5] בפיקוח על פרצות של חילול ימי קודש שבתות וימים טובים, שלצערנו נזדמנו במשגה ענינים מחפירים כאלה, שאקוה שיתוקנו בכי טוב בע"ה[6].

ג. מצב החינוך מוכרח לקבל תיקון ביחש לעניני הדת. א"א[7] שישארו בנינו בלא ידיעה מתורתנו הקדושה במקורה, שלא יתרגלו בילדותם בתפילות היומיות. המחיות את הנשמה הישראלית בקרבם, ועוד ועוד. אי אפשר שיצא תיקון זה אל הפועל כ"א[8] ע"י[9] קבלת מלמד הגון מיוחד לעניני הקודש, ברוח קדושה ואמונה תמימה ביראת ד' טהורה. ראוי שהועד יוציא את הדבר אל הפועל בתקציב נאות לזה.

ויכבדני בתשובתו במוקדם. אפשר שהמורה הנ"ל ישמש ג"כ[10] בתור מלמד ומחנך בעד התימנים, שא"א[11] לנו לעזבם במצב של התנוונות מעבר מזה, וחלילה לנו גם לפגע בתמימותם ע"י השפעת הוראה חילונית, שיותר ממה שהיא עלולה לשבחם עלולה היא לפוגמם חלילה בכל המובנים בדת ובחיים המעשיים והרוחניים.

ד. אזכיר בזה ע"ד עובדי עבודה בשבת ע"י נכרים, בהיתירים שאין להם יסוד כקבלנות [בהיתרים שאין להם בסיס, כמו מסירת העבודה לנכרי בקבלנות] וכיו"ב[12]. דברים כאלה א"א להם להעשות בלא הוראה מיוחדת, הקשורה בתנאים רבים.

ה. שכלול בית המרחץ וביה"ט[13] שלכם דורש למטרתו שיהי'[14] מכון כזה בעד התימנים בפני עצמם בשכונתם. [לעולי תימן, שגרו בשכונה נפרדת] כפי מה ששמעתי הסכום הדרוש להם לזה הוא רק עשרה נאפ', אחשוב שימצא הועד ע"ז[15] מקור.

בכל רגשי חבה וכבוד הנני נותן לכם את ברכתי שלו'[16], אחי האהובים והנכבדים, והנני חותם בצפיית ישועה ותחיה שלמה בארץ חמדה.

שלכם

**הק' אברהם יצחק הכהן קוק**

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש בעה"ק יפו והמושבות ת"ו

נ. ב. הדברים הנ"ל מסרנו כבר לחברי הועד, שמצאנום במושבה, מר נ. מילנר, ומר ח. רוטמן. והנני מחכה להסכמת כללות הועד על כל הנ"ל בעה"י[17]. הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. מ"ח - מרחשון
3. ע"ד - על דבר
4. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
5. הנ"ל - הנזכר לעיל
6. בע"ה - בעזרת השם
7. א"א - אי אפשר
8. כ"א - כי אם
9. ע"י - על ידי
10. ג"כ - גם כן
11. שא"א - שאי אפשר
12. וכיו"ב - וכיוצא בזה
13. וביה"ט - ובית הטבילה
14. שיהי' - שיהיה
15. ע"ז - על זה
16. שלו' - שלום
17. בעה"י - בעזרת השם יתברך

# אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרלא

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** י"ז טבת תרע"ד - יפו **נמען:** בית הדין של הספרדים והאשכנזים בירושלים

הגיע הזמן לתקן את שוק ירושלים בעניין התפוזים מפרדסי היהודים, שנמכרים על ידי נכרים כשהם טבל. יש להודיע שלא יקנו תפוזים בלי תעודת הכשר, כמו שנעשה בענבים, ולגבות קבק מכל תיבה למימון ההשגחה.

### עיקרי הדברים

- תעודת הכשר לתפוזים.
- מימון מכל תיבה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ז טבת תרע"ד[4]

שלו'[5] שלו' בכפילא ועתרת ברכה, היא העולה לקדם מעלת רבנן קדישי גדולי עיר עז לנו ירושלים עה"ק תובב"א[6], וביחוד שרי התורה העומדים על הפקודים, שומרי משמרת קדושת תורת אמת, הרבנים הגאונים בד"צ[7] עדת ד' ספרדים ואשכנזים, ד' עליהם יחיו.

אחדשה"ט[8] באה"ר[9],

הנני מוצא לנכון להודיע להדרת כת"ר[10] שיחיו, שהגיע הזמן ע"פ[11] סדרי הישוב הקדוש והתפתחותו, ביחש לפרדסי תפוחי הזהב, [פרדסי התפוזים] לתקן את השוק הירושלמי ולשמרו ממכשול טבלים רבים, [פירות שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות] הם הפירות הבאים ע"י[12] נכרים מפרדסי אחינו, והם נאכלים בטבלם מבלי משים. והנה אין לנו שום דרך איך להסיר המכשלה כי-אם להודיע ברבים לכל עם ד' יושב ירושלים, שאי אפשר לקנות תפוחי זהב כ"א[13] ע"י תעודת הכשר שנתקנו מטבלם. וכמעשה אשר עשינו זה מכבר ות"ל[14] עלתה בידינו לתקן את שוק הענבים בשעתם, כן עלינו לעשות כעת על דבר תפוחי הזהב. והנני בטוח בקדושת יראת ד' הטהורה שבלבבם הטהור, כי יחלצו חושים לעזרת ד' בגבורים להסיר מכשול מדרך עם קדוש, ובכח ב"ד[15] יפה יודיעו ויזהירו בצדקה, על דרישת תעודת ההכשר לכל הפירות הנ"ל[16], באין הבדל בין שבא ע"י נכרי או ע"י ישראל. ופשוט הדבר שההפרשה והתיקון של הטבלים מוכרח להיות במקום גידול הפירות, חוץ ממה שבזמן מעשר שני אי-אפשר לתקן בירושלים מפני הפסד המעשר רבה היא תמיד הערבוביה, מתערובות פירות של ישראל ושל נכרים, של בעלי אחוזה ושל לקוח, ובטח יעמדו הדר"ג[17] על המשמר להסיר כל מכשול, והי'[18] ד' עמנו לכונן מעשי ידינו.

ולצורך הוצאת ההשגחה יוקח קבק מכל תיבה, [מטבע קטן כתשלום על כל ארגז] כנהוג בענבים מאז.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות, מצפה לתשועת ד' על עמו ועל יראיו, על עיר קדשו וארץ חמדתו, במהרה בימינו אמן.

## הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. שלו' - שלום
6. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
7. בד"צ - בית דין צדק
8. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9. באה"ר - באהבה רבה
10. כת"ר - כבוד תורתו
11. ע"פ - על פי
12. ע"י - על ידי
13. כ"א - כי אם
14. ות"ל - ותודה לא-ל
15. ב"ד - בית דין
16. הנ"ל - הנזכר לעיל
17. הדר"ג - הדרת גאונו
18. והי' - והיה

# אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקא

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** ל' ניסן תרפ"א - ירושלים **נמען:** קהילת האשכנזים בקהיר

השמועה שהנציב הסכים לחלוקה בין העדה האשכנזית לספרדית בארץ היא 'דבת שוא'. כל עבודתם היא לאחד את העדות, ונסדרה 'רבנות כללית מאוחדת' מבני כל העדות.

### עיקרי הדברים

- שמועת שווא.
- רבנות מאוחדת לכל העדות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה. למד ניסן, ירושלים. תרפ"א[1]

לכבוד, העדה היקרה, קהל-קדש עדת-האשכנזים ב"קיירה של מצרים". [בקהיר] ה' עליהם יחיו, ויתברכו מהר הקדש. שלו' וברכה מהררי קדש מירושלים מכתבם הנכבד, מיום, העשרים לאפריל, קבלתי, ובתשובה, מתכבד נא להודיעם כי השמועה, בדבר החלוק בין העדות האשכנזית והספרדית בארץ-ישראל, בהסכמתו של הוד מעלתו הנציב-העליון, [הרברט סמואל] איננה נכונה, וכי דבת שוא היא. אנחנו כל עבודתנו היא רק לאחד את כל העדות היהודיות השונות, ולאחה את הקרעים שנמצאים כבר בתוך שדרותנו מיוחדות, כן הדבר בעניני עבודות הצבור, וכן הוא בסדור הרבנות, שנסדרה לנו בעה"י[2] רבנות-כללית-מאוחדת, [הרבנות הראשית לארץ ישראל, שנוסדה באדר תרפ"א, ובראשה הרב קוק לאשכנזים והרב יעקב מאיר לספרדים] מתוך בני כל העדות היהודיות השונות שלנו. אדיר חפצנו תמיד, רק לקרב את פזורותינו אחת אל אחת, ולא לרחק ולהבדיל בין עדה לעדה. בבטחון-לב, יכולים אנו להודיעם מאת עבודתינו לטובת אחודי-הדעות, ומקוים ליום, אשר יבוא מבשר טוב משמע שלו'[3] משמיע ישועה, אומר לציון מלך אלהיך, [ישעיהו נב, ז] במהרה בימינו. והבוחר בשלו'[4], יפרוס סוכת שלומו עלינו ועל כל עמו ישראל, ונזכה לאורה גדולה ותשועת-עולמית, על עם ה' הגוי כלו, במהרה בימינו בקרוב. כנה"ר[5] ונפש ידי"ע[6] הדושה"ט[7] ואשרם כל הימים.

1. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
2. בעה"י - בעזרת השם יתברך
3. שלו' - שלום
4. בשלו' - בשלום
5. כנה"ר - כנפשו הרמה
6. ידי"ע - ידידו עוז
7. הדושה"ט - הדורש שלומו הטוב

# אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקיג

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** ד' אלול תרפ"א **נמען:** ועד המושבה רחובות

הכנסות תלמוד התורה צריכות להיות מוקדשות רק לו, ויש צורך לשכור חדרים לילדי התימנים בשכונתם, ולכן יש להשכיר את בניין תלמוד התורה. הרב קוק מבקש את עזרת הוועד.

### עיקרי הדברים

- השכרת בניין תלמוד התורה.
- חדרים לילדי התימנים.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. יום ד' לחדש אלול שנת תרפ"א

לכבוד הועד הנכבד דמושבת רחובות ת"ו[2]. שלום וברכה אתכבד בזה לבקשם, בהיות שהתועלת מן הת"ת[3] צריכה להיות מוקדשת רק למטרת ת"ת[4] והיות שעתה נחוץ לשכור חדרים לילדי התמנים בשכונת התמנים וע"כ[5] מוכרחים להשכיר את בית הת"ת הנ"ל[6].

הנני מבקש את עזרת כבוד חברי הועד וסיועם להוצאת הדבר לפועל והנני מקוה שכבודם ישתדלו למלא את הבקשה הזאת באופן רצוי, והנני חותם בכבוד וברכה מקודש מירושלים.

**הק' אברהם יצחק ה"ק**

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. הת"ת - התלמוד תורה
4. ת"ת - תלמוד תורה
5. וע"כ - ועל כן
6. הנ"ל - הנזכר לעיל

# אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקלה

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** (אייר תרפ"ב) **נמען:** מנהלי בית הכנסת 'שער השמים' בלונדון, אמרכלי עזבון מונטיפיורי

השליחים שהעבירו את כספי העזבון לעניי העדות השאירו אצלם 150 לירה מכספי העניים האשכנזים וגם סכום מכספי הספרדים, ומסרו את השאר בפרקים. לא היה סכסוך בין העדות, אלא 'מעילה' של השליחים. הרב קוק תובע להשלים את החסר, ובעתיד לשלוח בלי שליחים.

### עיקרי הדברים

- כספי עזבון מונטיפיורי.
- מעילת השליחים.
- תביעה להשלמה.
- לשלוח ישירות.

נוסח האגרת עם ביאור

[ב"ה[1]. אייר תרפ"ב[2]]

לכבוד מנהלי ביהכנ"ס[3] שער-השמים בלונדון [בית הכנסת של הקהילה הספרדית-פורטוגזית בלונדון] אמרכלי עזבון השר מונטיפיורי, [מנהלי עיזבונו של משה מונטיפיורי] יצ"ר[4].

אדונים נכבדים ומאד נעלים. אתכבד בזה, לאשר את קבלת מכתבם הנכבד מיום מרץ ש"ז, שהגיעני לפני חה"פ[5]. ומה מאד השתוממתי לדעת, כי אחרי אשר מע"כ[6], בעדינות-נפשם, השלימו מה שהוטל עליהם, ושלחו בשלמות הסך לירא בעד עניי העדה האשכנזית ובעד עניי העדה הספרדית. למרות זה ולמרות מצבם הקשה ודוחק הזמן הבלתי משוער, של עניי ארה"ק[7] ועה"ק[8], הקורא לתשומת-לב מיוחדה. לא התחשבו השלוחים שעל ידם נשלח הכסף, עם המצב, והשאירו אצלם הסכום מאה וחמשים לירה מכספי עניי העדה האשכנזית. וכן גם סכום כסף משל עניי העדה הספרדית. ולנו האשכנזים לא נמסר מידם כ"א[9] הסך לי"ש[10]. וגם זה בפרקים שונים. ולא כבת-אחת.

והנני בזה לציין, כי לא היו פה סכסוכים ביחס החלוקה, לבין האשכנזים והספרדים, אלא, שבכלל היתה מעילה בדבר, מצד השלוחים שעל ידם נשלח הכסף.ובזמנים אלה נמסרו'הסכומים האלה לידינו:ביום הסך לי"מ[11]. תמורת לי"ש. ביום לי"מ תמורת לי"ש, וביום תמורת ליייש. ס"ה בג' פרקים קבלנו לי"ש. וע"כ[12] הנני מתכבד בזה להפנות את תשומת-לבם לקראת התביעה הצודקת, היוצאה מאת מאות העניים של העדות בארה"ק[13], שעיניהם צפויות להעזרה הבאה אליהם, מכספי העזבון של השר המנוח זצ"ל[14], בצואתו הנכבדה והגדולה. והנני בטוח בישרת-לבם, שיעמדו לעזרת העניים, וימהרו להוציא לאור פתרון שאלת התביעה הצודקת הזאת, ולצוות להשיב את המותר החסר עד הסך לירה לכל עדה ועדה.

והנני המוקירם כערכם הרב והנעלה. החותם ברגשות ברכה וכבוד, מהר הקודש מירושלים. נ.ב. בתקותנו החזקה, שמע"כ[15] יתנו לב למלא את תביעתנו הצודקת בעבר. אנו מביעים בבטחה את

בקשתנו ע"ד[16] העתיד. - וקוראים בזה את תשומת לבבם הנכבד - להמשיך את המצאת כספי-העזרה הנ"ל[17]. בעתיד, כמו שהי'[18] נהוג מקודם, מבלי אמצעות ידי שלוחים. באופן שתתמלא דעת ורצון השר הצדיק המנוח זצ"ל.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ב - השנה תרפ"ב (1921/1922)
3. ביהכנ"ס - בית הכנסת
4. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
5. חה"פ - חג הפסח
6. מע"כ - מעלת כבודם
7. ארה"ק - ארץ הקודש
8. ועה"ק - ועיר הקודש
9. כ"א - כי אם
10. לי"ש - לירות שטרלינג
11. לי"מ - לירות מצריות
12. וע"כ - ועל כן
13. בארה"ק - בארץ הקודש
14. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
15. שמע"כ - שמעלת כבודו
16. ע"ד - על דבר
17. הנ"ל - הנזכר לעיל
18. שהי' - שהיה

# אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקסג

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** י"ח שבט (תרפ"ג) **נמען:** ההסתדרות הכללית של היהודים הספרדים, סניף חיפה

לבו מר על הפירוד בין העדות. בחיפה, שבה העדה מאוחדת, יש לשמור על האחדות, ואפשר שכל עדה תקבל את דרישותיה בלי להתפרד. הרב קוק מבקש לאחד את השחיטה כפי שהייתה, ומוכן לעזור, ומקווה שגם הרב יעקב מאיר יעזור.

### עיקרי הדברים

- כאב על הפירוד.
- אחדות השחיטה בחיפה.
- עזרה לשלום.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. י"ח שבט

לכבוד הסתדרות כללית של היהודים הספרדים סניף חיפה ת"ו[2], שלו'[3] רב. קבלתי את מכתבם הנכבד מט"ו ח"ז[4] והנני מצהיר בזה לכבודם שלבי מר מאד על הפרצים שאנחנו עושים בהאחדות של עדותינו באי"י[5], כי הלא חובתנו קדושה היא לשאוף תמיד לאחד בין אחים שנתרחקו בחזקת היד. ולמה לא נשתדל כולנו, שבמקום שלפחות נתאחדה העדה באיזה אופי כמו בקהלתכם הנכבדה חיפה, שתהיה האחדות הזאת קימת. וכי אין באפשרות למצא דרכים כאלה, שכל עדה מהעדות הנכבדות שלנו, הספרדית והאשכנזית, תהיה עומדת בכבודה ותשיג את דרישותיה, ומכל מקום מה שהיה מאוחד עד כה לא יתפרד.

על כן הנני מפיל תחנתי לפני כבוד מעלתכם: ישימו את לבם לאחד את השחיטה בעדתם [שלא יקימו שחיטה נפרדת לספרדים ולאשכנזים] הקדושה, כאשר היתה עד כה. ואם ישנם ביניכם איזה דברים לפשר הנני בל"נ[6] מוכן לעזור מצדי לטובת השלו'[7] עד כמה שידי מגעת. ואקוה שגם כבוד עמיתי הנשיא הרב הגאון ר"י מאיר [הרב יעקב מאיר, הראשון לציון והרב הראשי הספרדי] שליט"א[8] גם הוא יעזור לטובת השלו' והאחדות הכללית. כי רק ברעיון לאומי כללי ושאיפת האחדות של כל בית ישראל, נוכל לקוות שיתכוננו מעשינו לבנין עמנו וארצנו הקדושה ולחזק את עמודי הדת והיהדות, לשם ולכבוד ותפארת לכל בית ישראל.

והנני בזה אחיכם ועבדכם הנאמן הדורש אשרכם וכבודכם כל הימים

**הק' אברהם יצחק ה"ק**

1. ב"ה – ברוך השם
2. ת"ו – תבנה ותכונן
3. שלו' – שלום
4. ח"ז – חודש זה
5. באי"י – בארץ ישראל

6. בל"נ - בלי נדר
7. השלו' - השלום
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

# אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקסד

## תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** כ' שבט תרפ"ג - ירושלים **נמען:** חכמי העדה התימנית ברחובות ובמושבות

הרב קוק לא פגע חלילה בכבוד העדה התימנית, שאהבתה חקוקה על לבו, והרב קוק השתדל לעלייתם לפני המלחמה. שמירת מנהגי כל עדה אינה פגיעה בכבוד; בית שמאי ובית הלל הודיעו זה לזה כדי שלא ייכשלו (יבמות פרק א). כל עוד אין הסכמת כלל החכמים, אסור לזוז ממנהג האבות, ו'העושה כקולי בית שמאי וכקולי בית הלל' מקלקל. יש להניח לאשכנזים לאכול משחיטתם ומניקורם, ולהתאגד בכל מה שאין בו חילוק מנהג.

### עיקרי הדברים

- אין פגיעה בתימנים.
- שמירת מנהג כל עדה.
- בית שמאי ובית הלל.
- אחדות בשאר העניינים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלם כ' שבט תרפ"ג[2]

לכבוד החכמים היקרים מבני קהלת קודש התימנים ברחובות [העולים מתימן, שהתיישבו ברחובות ובמושבות] ת"ו[3] וביתר מושבותינו היקרות באה"ק[4] תובב"א[5] שלו'[6] וברכה, קבלתי את מכתבכם היקר מיום י"ב דנא ונצטערתי מאד על אשר כבוד מעלתם חושבים, שאני פגעתי חס ושלו'[7] בכבוד העדה הקדושה והחביבה התימנית, בכלל ובפרט, חלילה לי מזה, כי אהבתם וכבודם חקוקים על לוח לבי, והרבה השתדלתי, שיוכלו לבא לאה"ק[8], עוד כמה שנים מלפני המלחמה, אבל הענין עם יסודי הכשרות ושמירת המנהגים וההוראות של כל עדה על פי קבלתה העתיקה, הלא זה אינו נוגע כלל לפגיעת כבוד, ובית הלל ובית שמאי, היו נוהגים ביניהם אחוה וריעות, ואהבו את האמת ואת השלו'[9], והיו מודיעים זה לזה, שלא יכשלו כל אחד בההוראה, שאינה על פי הקבלה שלו, כמבואר בגמרא בפרק קמא דיבמות. [יבמות יד] ואף ע"פ[10] שבעוה"ר[11] רבו הפריצים, ואולי המספר שלהם בין אחינו האשכנזים הוא יותר גדול, מפני שהם רוב מנין האומה בכלל, אבל לא בשבילם אנחנו מזהירים על המנהגים וההוראות שהם מורשה לנו מרבותינו הקדמונים, אלא בשביל שלומי אמוני ישראל. וכל זמן שלא בא ההסכם מכללות חכמי ישראל, לאחד את ההוראות והמנהגים, אסור לכם ואסור לנו לזוז ממנהגי אבותינו, ומוכרחים אנחנו לחזק כ"א[12] את המסורת שלו, עם כל הכבוד שאנחנו רוחשים להמסורת וההוראות של העדות האחרות.

ועל ידי השמירה שכל אחד שומר את מנהגיו ותקנותיו, יוכל לבא במשך הזמן לאיחוד שלם וגמור. אבל אם ח"ו[13] יהיו המנהגים של אבות הקהלות הפקר, וכל אחד יתפוס איזה קולא שירצה ממנהגי עדה אחרת, ע"ז[14] נאמר שהעושה כקולי בית שמאי, וכקולי בית הלל, מקלקל הוא, ["העושה כקולי בית שמאי

וכקולי בית הלל – רשע" (עירובין ז)] ח״ו. ע״כ[15] אחי היקרים אהובי לבבי ונפשי, התחזקו בתורה ויראת שמים בלבבם הטהורה, ושמרו את הקבלות הקדושות ואת מנהגי ההוראות, של גדולי העולם שאתם נהוגים ובאים להתנהג כמותם, והשמרו לכם בבקשה מלפגע במנהגים והוראות של העדה האשכנזית, והניחו להם שהם יאכלו משחיטה של השוחטים שלהם ומהניקור של המנקרים [ניקור הבשר מחלב וגידים, שבו יש הבדלי מנהג בין העדות] שלהם, ואל תכנסו בגבולם. ויהי רצון שיתן ד' לב אחד, לכל חכמי ישראל ונוכל להוציא מן הכח אל הפועל ע״י[16] הסכמת כולם, להשוות את המנהגים ואת ההוראות, ולהנהיג בישראל חק אחד ומנהג אחד בכל עניני התורה והמצוה, בלא שום חלוק בין עדה לעדה.

אמנם כפי מה שאנחנו רואים, צריכים אנו להכנס בעובי הקורה [להעמיק בעניין] הזה, ע״י מה שנתאגד באחדות גדולה ובאהבת אחים אמיתית, בכל הדברים שאין שום חלוף של מנהג ושל הוראה בהם, ושאין בהם משום השגת גבול, וע״י[17] זה יתקרבו הלבבות, ואור גאולה ימהר לבא, ונזכה לרגלי מבשר משמיע שלו׳, [ונזכה לרגלי מבשר משמיע שלום (ישעיהו נב, ז)] ולמורה צדק האמיתי משיח צדקנו, שיאחד את כל פזורינו בארצנו הקדושה במהרה בימינו אמן.

והנני בזה אחיכם הנאמן, החפץ באשרכם ובכבודכם

**הק׳ אברהם יצחק הכהן קוק**

ב׳ ו׳ ב׳

---

1. ב״ה - ברוך השם
2. תרפ״ג - השנה תרפ״ג (1922/1923)
3. ת״ו - תבנה ותכונן
4. באה״ק - בארץ הקודש
5. תובב״א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
6. שלו׳ - שלום
7. ושלו׳ - ושלום
8. לאה״ק - לארץ הקודש
9. השלו׳ - השלום
10. ע״פ - על פי
11. שבעוה״ר - שבעוונותינו הרבים
12. כ״א - כי אם
13. ח״ו - חס ושלום
14. ע״ז - על זה
15. ע״כ - על כן
16. ע״י - על ידי
17. וע״י - ועל ידי

# אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקסו

### תמצית האגרת

**תאריך ומקום:** כ"ג שבט תרפ"ג **נמען:** הרב ברוך מרקוס, רב חיפה

הספרדים מוכנים לשלום אם יוכלו לקחת להם רב בפני עצמם. אם יהיה בטוח שהרב מרקוס יוכר כרב הראשי לאשכנזים, והרב קנעל כחבר המשרד, והרב שייקחו יהיה תלמיד חכם וירא שמים - אולי אין כדאי לעשות מחלוקת. הרב קוק מבקש את דעתו.

### עיקרי הדברים

- דרישת הספרדים לרב.
- תנאים לשלום.
- בקשת חוות דעת.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. כ"ג שבט ג'

כ'[2] ידי"נ[3] הרב הגאון מו"ה[4] ברוך מרקוס [רבה של חיפה; ראו (כרך ד', אגרת אקיד)] שליט"א[5]

האבד"ק[6] חיפה ת"ו[7] שלו'[8] וברכה באה"ר[9] מצאתי לנכון להודיע לכת"ר[10] ידי"נ שליט"א שקבלתי שני מכתבים מההסתדרות הספרדים וכותבים בדרך נימוס, ועתה במכתב האחרון הם כותבים שאם יתרצו מצד הועד שגם הם יקחו להם רב בפני עצמם יבא השלו'[11]. והנה כשאני לעצמי חושב, שאם רק נהי'[12] בטוחים שכת"ר[13] יוכר בתור הרב הראשי לאשכנזים גם מצדם, וכמו כן הרב ר"י קנעל בתור חבר למשרד הרבנות, ועם זה שיהי'[14] הרב שיקחו להם ת"ח[15] וירא שמים, אולי אין כדאי לעשות מחלוקת אודות ענין זה. יודיעני נא כת"ר[16] איך הוא המעמד לפי דעתו ובאיזה אופן אפשר לסדר את דבר השלו'.

והנני בזה ידי"ע[17] דוש"ת[18] באה"ר

**הק' אברהם יצחק ה"ק**

1. ב"ה - ברוך השם
2. כ' - כבוד
3. ידי"נ - ידיד נפשי
4. מו"ה - מורנו הרב
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. האבד"ק - האב בית דין קהילת
7. ת"ו - תבנה ותכונן
8. שלו' - שלום
9. באה"ר - באהבה רבה
10. לכת"ר - לכבוד תורתו
11. השלו' - השלום
12. נהי' - נהיה
13. שכת"ר - שכבוד תורתו
14. שיהי' - שיהיה

15. ת"ח - תלמידי חכמים
16. כת"ר - כבוד תורתו
17. ידי"ע - ידידו עוז
18. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו